

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΗΧΟΙΣΤΟΡΙΩΝ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΝΗΠΙΩΝ

ΔΗΛΓΕΡΑΚΗ ΖΩΗ

Α.Μ. : 963

ΕΠΟΠΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ

ΑΡΤΑ 2013

Στα αντίπια μου,

Σάββα και Αθηνά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	3
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή	4
Κεφάλαιο 2. Μουσική παιδαγωγική και μουσική αγωγή.....	8
2.1 Μουσικές δραστηριότητες.....	10
2.2 Διαμόρφωση μουσικών δραστηριοτήτων ανάλογα με την ηλικία-θεωρίες ανάπτυξης και μάθησης.....	11
2.3 Η γνωστική εξελικτική θεωρία του Jean Piaget	13
2.4 Καλλιτεχνική-Μουσική ανάπτυξη του παιδιού.....	16
2.5 Οι αντιδράσεις των παιδιών στη μουσική.....	18
2.6 Διάσημοι μουσικοπαιδαγωγοί και μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα	20
2.7 Η διαθεματικότητα.....	25
2.8 Ο μύθος και οι ηχοιστορίες ως ολοκληρωμένες μουσικές δραστηριότητες.....	27
Κεφάλαιο 3 Μουσικά παραμύθια και ηχοιστορίες.....	31
Κεφάλαιο 4. Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	51
Βιβλιογραφία.....	55

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των σπουδών μου στο τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής. Θέλησα να ασχοληθώ με αυτό το θέμα, καθώς θεωρώ τη μουσική ως ένα πολύ σημαντικό κομμάτι στη ζωή των νηπίων. Όπως αναφέρω παρακάτω, η μουσική στα μικρά παιδιά συμβάλλει ώστε να γίνουν πιο δημιουργικά, τα βοηθάει να κοινωνικοποιηθούν και να συνεργάζονται με τα άλλα παιδάκια. Θα αναφερθώ εκτενέστερα στα κεφάλαια που ακολουθούν.

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Παπαδάκη Ειρήνη η οποία με βοήθησε, με τις σωστές παρατηρήσεις της ώστε να ολοκληρωθεί η πτυχιακή μου εργασία. Αλλά και όλους τους καθηγητές του τμήματος που κι αυτοί με τις γνώσεις τους έπαιξαν καθοριστικό ρόλο σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Ευχαριστώ θερμά τους αρμόδιους του Πολιτιστικού Μορφωτικού Συλλόγου Αγίου Αθανασίου Δράμας για τον πολύτιμο χρόνο που μου διέθεσαν, για να κάνω πράξη τα μουσικά παραμύθια και τις ηχοιστορίες που είχα ετοιμάσει έτσι ώστε να έχω σωστά αποτελέσματα και συμπεράσματα.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, που με στήριξε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας αλλά και σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μουσική παιδαγωγική στην Ελλάδα σαν επιστήμη, εμφανίστηκε πολύ αργότερα από ότι σε άλλες χώρες του εξωτερικού. Παρ' όλα αυτά αρκετοί εκπαιδευτικοί υιοθέτησαν τις νέες τεχνικές, μελέτησαν τις έρευνες διάσημων μουσικοπαιδαγωγών και εφάρμοσαν τις ιδέες αυτές, προσαρμοσμένες στα ελληνικά δεδομένα. Ένα τέτοιο παράδειγμα εκπαιδευτικού ήταν η περίπτωση της Μυρσίνης Κλεάνθους – Παπαδημητρίου (1887- 1981) η οποία ήταν από τις πρώτες εκπαιδευτικούς που προσπάθησαν να εντάξουν τη μουσική αγωγή στην εκπαίδευση. Έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο: «Παιχνίδια με τραγούδια» το οποίο απευθυνόταν σε παιδιά μέχρι δώδεκα ετών και απευθυνόταν στους δασκάλους με σκοπό να βοηθήσει το έργο τους¹. Σύμφωνα με τον Αντωνακάκη Δημήτρη η Μυρσίνη Κλεάνθους – Παπαδημητρίου θεωρείται «η ελληνίδα προπομπός του Orff».

Τα τελευταία χρόνια ειδικά έχει παρατηρηθεί στην Ελλάδα ένα συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη μουσική παιδαγωγική και τις διάφορες εναλλακτικές μορφές που μπορεί να πάρει η συγκεκριμένη επιστήμη. Αυτό το ενδιαφέρον πηγάζει κυρίως από τους γονείς οι οποίοι θέλουν τα παιδιά τους να απασχολούν με δημιουργικό τρόπο το χρόνο τους αλλά και παράλληλα να ασχολούνται με δραστηριότητες οι οποίες να στοχεύουν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Η μουσική παιδαγωγική πλέον έχει ενταχθεί ως βασικό μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών πολλών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και στοχεύει στην επαρκή κατάρτιση των μελλοντικών εκπαιδευτικών.

Οι θεματικές εκείνες που θεώρησα σημαντικές για να αναλύσω στην παρούσα εργασία προέκυψαν από το προσωπικό μου ενδιαφέρον για την μουσική παιδαγωγική και τη δημιουργία μουσικών δραστηριοτήτων οι οποίες να βοηθούν τα μικρά παιδιά να αναπτύξουν τον εσωτερικό τους κόσμο, να στοχεύουν στην

¹ Αντωνακάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007, σελ. 50.

γενικότερη αγωγή του παιδιού. Πρόσφατα υπήρξε το κατάλληλο ερέθισμα να ασχοληθώ με ένα τέτοιο θέμα από τη γέννηση του ανιψιού μου. Πολλές από τις ιδέες μου έχουν «εφαρμοστεί» στα ίδια τα παιδιά καθώς πιστεύω αυτός είναι και ο σημαντικότερος λόγος να γράφεται μια εργασία. Ένα κείμενο από μόνο του δεν έχει λειτουργικό χαρακτήρα αν δεν διαβαστεί και δεν επιχειρηθεί να γίνει πράξη.

Αρχικά ξεκινώ την εργασία μου μιλώντας για τους όρους της μουσικής παιδαγωγικής και της μουσικής αγωγής και αφού ολοκληρώνω με τον ορισμό της συγκεκριμένης επιστήμης και το αντικείμενο μελέτης της, το οποίο είναι η ολοκληρωμένη ανάπτυξη του παιδιού, σε επίπεδο ψυχοκινητικό, συνεχίζω με συγκεκριμένη σειρά ανάπτυξης της εργασίας. Στη συνέχεια λοιπόν ακολουθούν ορισμένα υποκεφάλαια τα οποία οδηγούν στην, όσο το δυνατόν, ολοκληρωμένη εννοιολογική κατάρτιση του αναγνώστη. Το πρώτο από τα υποκεφάλαια αυτά αναφέρεται στις μουσικές δραστηριότητες της παιδαγωγικής και στη σημασία που έχουν το τραγούδι, η κίνηση, η αφήγηση στην αγωγή των παιδιών. Ο σχεδιασμός και η διαμόρφωση ενός αναλυτικού προγράμματος μουσικών δραστηριοτήτων το οποίο απευθύνεται σε όλο το φάσμα των ηλικιών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων που έχουν οι δραστηριότητες.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο υποκεφάλαιο ακολουθεί η διαμόρφωση των μουσικών δραστηριοτήτων ανάλογα με την ηλικία του κάθε παιδιού. Επίσης γίνεται αναφορά σε θεωρίες ανάπτυξης και μάθησης. Υπάρχουν πολλές θεωρίες ανάπτυξης. Εγώ ενδεικτικά αναφέρω ορισμένες από τις γενικές απόψεις που υπάρχουν. Η αναφορά μου δεν είναι εκτενής καθώς το θέμα που με απασχολεί είναι προς διαφορετική κατεύθυνση αλλά δεν θα μπορούσα να μην αναφέρω κάποιες βασικές απόψεις που υπάρχουν.

Ακολουθεί η αναφορά στην γνωστική εξελικτική θεωρία του Jean Piaget. Ο Jean Piaget ασχολήθηκε με τη γνωστική ανάπτυξη του ανθρώπου και τα συμπεράσματα της έρευνας του συγκέντρωσαν μεγάλο ενδιαφέρον αλλά επηρέασαν και άλλους ερευνητές από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα. Τα πορίσματα των ερευνών του, αν και ιδιαίτερα χρήσιμα, επικεντρώνονται σε ορισμένες μόνο πτυχές της προσωπικότητας του ατόμου. Ένα σημαντικό ζήτημα με το οποίο ο Jean Piaget δεν ασχολήθηκε είναι η περίπτωση της καλλιτεχνικής ικανότητας ενός παιδιού, της καλλιτεχνικής του ανάπτυξης πέραν της νοητικής.

Στη συνέχεια επομένως της εργασίας γίνεται αναφορά στο θέμα της καλλιτεχνικής ανάπτυξης του ατόμου και στην μουσική νοημοσύνη ως αυτόνομη νοημοσύνη που υπάρχει στον άνθρωπο, σύμφωνα με τον Howard Gardner.

Έπειτα κάνω αναφορά στις αντιδράσεις των παιδιών στη μουσική, σύμφωνα και με προσωπικές μου εμπειρίες καθώς και στους τρόπους με τους οποίους μπορεί ο εκπαιδευτικός να πετύχει στο στόχο του. Η μίμηση αναφέρεται ως πολύ σημαντική μέθοδος στην μουσική παιδαγωγική. Ακολουθεί η αναφορά σε διάσημους μουσικοπαιδαγωγούς και στα μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα τα οποία εμπνευστήκαν. Ο αριθμός και οι προσωπικότητες που επέλεξα να αναφέρω στο σημείο αυτό είναι προσωπική επιλογή και έγινε σύμφωνα με τα όσα έχω διδαχθεί μέχρι σήμερα. Σαφώς υπάρχουν πάρα πολλοί άλλοι μουσικοπαιδαγωγοί, οι οποίοι έχουν αφήσει σημαντικό έργο πίσω τους αλλά θεώρησα ότι πέντε είναι οι πιο σημαντικοί, κυρίως για την πρωτοπορία των θεωριών τους αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο εξέλιξαν την επιστήμη της μουσικής παιδαγωγικής. Αυτοί είναι: Ο Jean Jaques Rousseau, η Maria Montessori, ο Emile Jaques Dalcroze, ο Zoltan Kodaly και ο Carl Orff. Έχω επιλέξει να τους αναφέρω με χρονολογική σειρά γιατί με αυτόν τον τρόπο θα είναι ευδιάκριτες οι αλλαγές μέσα στο χρόνο και οι προσθήκες του κάθε ένα από αυτούς.

Αφού έχω ολοκληρώσει και με την αναφορά στους μουσικοπαιδαγωγούς κάνω λόγο για το ζήτημα της διαθεματικότητας καθώς σαν νεωτερική έννοια, λαμβάνει χώρα σε πολλά επιστημονικά βιβλία με θέμα τη μουσική παιδαγωγική. Γενικά σαν τρόπος προσέγγισης σε πολλά επιστημονικά αντικείμενα οδηγεί στην πληρέστερη κατανόηση του θέματος από τα παιδιά. Στο τέλος του δεύτερου κεφαλαίου υπάρχει το τελευταίο υποκεφάλαιο το οποίο αναφέρεται στο μύθο και τις ηχοιστορίες ως ολοκληρωμένες μουσικές δραστηριότητες. Στην ουσία το υποκεφάλαιο αυτό είναι ταυτόχρονα η κατακλείδα και η εισαγωγή στο τρίτο κεφάλαιο της πτυχιακής εργασίας.

Το τρίτο κεφάλαιο αποτελείται από τις δικές μου μουσικοκινητικές δραστηριότητες οι οποίες περιλαμβάνουν το μύθο και τις ηχοιστορίες ως δομικά στοιχεία των δραστηριοτήτων μου. Παρουσιάζονται με τη δομή σχεδίων εργασίας, με τη μορφή εφαρμογών οι οποίες έχουν τα μέσα που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός, τα οποία στη δική μου περίπτωση είναι το παραμύθι και οι ηχοιστορίες και παράλληλα την περιγραφή των κινήσεων του εκπαιδευτικού και των μαθητών. Έχω επιλέξει να αφηγούμαι παράλληλα το παραμύθι και να περιγράφω τις κινήσεις της ομάδας (εκπαιδευτικού και μαθητών) ώστε να μην αναφέρω ξανά σημεία της ιστορίας όταν περιγράφω τη δραστηριότητα της ομάδας.

Η πτυχιακή μου εργασία έχει ως βασικό στόχο τη δημιουργία ολοκληρωμένων προτάσεων που αφορούν τις μουσικές δραστηριότητες. Το παρών κείμενο μπορεί να αποτελέσει πολύ χρήσιμο υλικό στα χέρια των εκπαιδευτικών μουσικής που απασχολούνται σε ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς ή ωδεία, είτε στη δημόσια εκπαίδευση. Οι προτάσεις μου όμως έχουν στόχο να «εμπνεύσουν» και τους γονείς των παιδιών που δεν έχουν ειδικευτεί στη μουσική παιδαγωγική αλλά θέλουν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με δραστηριότητες που θα αναπτύξουν την προσωπικότητά τους, θα τα βοηθήσουν να αναπροσδιοριστούν μέσω της μουσικής εκπαίδευσης αλλά και ένα επόμενο επίπεδο να αναπτύξουν την κοινωνικοποίηση τους.

Από την πλευρά των παιδιών στόχο έχω να τα κάνω να εκφραστούν μέσα από τις δραστηριότητες, να μυηθούν στη μουσική και στη κίνηση και να αγαπήσουν αυτή τη τέχνη. Η ανάπτυξη της αισθητικής αγωγής των παιδιών μέσω της ενασχόλησης με την τέχνη θα βοηθήσει στην αρμονική και λειτουργική συνύπαρξή τους με το περιβάλλον τους. Το μέσο γι' αυτό το σκοπό είναι η μουσική αγωγή και οι μουσικοκινητικές δραστηριότητες και βασική προϋπόθεση να αγαπήσουν τα παιδιά αυτό με το οποίο ασχολούνται είναι να υπάρχει ο βιωματικός χαρακτήρας σε αυτό που κάνουν. Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας μου όπου παρουσιάζονται αναλυτικά οι μουσικές μου δραστηριότητες αυτό είναι ξεκάθαρο. Τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στην πλοκή των δραστηριοτήτων και είναι αυτά που καθορίζουν την πορεία της κάθε δραστηριότητας. Ο εκπαιδευτικός – εμψυχωτής οφείλει να έχει «ανοιχτά τα αυτιά» σε όλα όσα τα παιδιά επιθυμούν να βιώσουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η μουσική παιδαγωγική είναι ένας σχετικά πρόσφατος κλάδος της επιστήμης της παιδαγωγικής. Τα τελευταία χρόνια ειδικά, παρατηρείται ένα ολοένα και περισσότερο ενδιαφέρον στις τεχνικές και στις μεθόδους που σχετίζονται με την επιστήμη της μουσικής παιδαγωγικής. Στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια προσπάθεια να «καθοριστούν τα στάδια μιας εξελικτικής πορείας της μουσικής ανάπτυξης του παιδιού»². Έννοιες όπως η μουσική, η μουσικοκινητική αγωγή, η μουσική προπαιδεία και άλλες μέθοδοι διδασκαλίας της μουσικής, έχουν μπει στη ζωή μας και αποτελούν σημαντικό μέρος των δραστηριοτήτων σε πολλούς παιδικούς σταθμούς και χώρους δημιουργικής απασχόλησης παιδιών.

Η έννοια της μουσικής παιδαγωγικής συνδυάζει δύο παραμέτρους που είναι διαφορετικοί μεταξύ τους. Από τη μία πλευρά περιέχει την έννοια της μουσικής, η οποία υπάγεται στο χώρο της τέχνης και από την άλλη την επιστήμη της παιδαγωγικής. Ο συνδυασμός των δύο αυτών εννοιών, της τέχνης και της επιστήμης, δημιουργούν την επιστήμη που σχετίζεται με την παιδαγωγική διάσταση της μουσικής. Το αντικείμενο της μουσικής παιδαγωγικής περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μεθόδων, πρακτικών και προσεγγίσεων που σχετίζονται με τη διδασκαλία, την παιδαγωγική έρευνα, τη μουσική προπαιδεία και τη μουσικοκινητική αγωγή.

Συγκεκριμένα, η μουσική παιδαγωγική εξετάζει τις θεωρητικές και πρακτικές εφαρμογές που αφορούν όχι μόνο τη μουσική ως τέχνη αλλά και την επιστήμη της διδακτικής και της μάθησης, λαμβάνοντας υπ' όψιν της και άλλες επιστήμες που συνδέονται με τη διδασκαλία της μουσικής όπως η ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η παιδαγωγική, η μουσικολογία.

² Σέργη Λένια, *Προσχολική Μουσική Αγωγή, Η επίδραση της μουσικής μέσα από τη διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών*, Αθήνα 2003, σελ. 57.

Η συνύπαρξη πολλών επιστημονικών αντικειμένων, τα οποία υπάγονται στη μουσική παιδαγωγική, καθιστά την αντιμετώπιση της μουσικής ως μέσο και όχι ως αυτοσκοπό. Η μουσική ως μέσο στοχεύει περισσότερο στη γνωριμία του παιδιού με τη μουσική και στα οφέλη που μπορεί να έχει η ενασχόληση του με αυτή και όχι τόσο στην τεχνική κατάρτιση του παιδιού. Στόχος δεν είναι τα παιδιά να γίνουν μουσικοί, χωρίς αυτό να αποκλείεται, αλλά να αναπτύξουν άλλες πτυχές της προσωπικότητας τους όπως η εφευρετικότητα, η δημιουργικότητα, η κοινωνικοποίηση, η κίνηση και η μουσική ικανότητα που όλα τα παιδιά έχουν, από πολύ μικρή ηλικία αλλά ακόμα και πριν γεννηθούν.

Διάσημοι ερευνητές όπως ο Hodges, ο Shelter, ο Lopez κ.α. έχουν διαπιστώσει μετά από έρευνες που έχουν πραγματοποιήσει στη μουσική ανάπτυξη του παιδιού από τη γέννησή του και πιο πριν, ότι η μουσική επηρεάζει τη δράση και την αντίδραση των παιδιών από το στάδιο του εμβρύου ακόμη. Η Λένια Σέργη αναφέρεται με συγκεκριμένα παραδείγματα στη θέση αυτή και επισημαίνει τη σημασία της μουσικής «ως μέρος της ίδιας της φύσης του ατόμου, και του παιδιού ιδιαίτερα»³.

Οι μέθοδοι της «γνωριμίας» μουσικής και παιδιού βασίζονται στην εφαρμογή των θεωριών της μουσικής παιδαγωγικής. Η μετάβαση αυτή από τη θεωρία στην πράξη είναι η μουσική αγωγή. Η μουσική αγωγή, όπως αναφέρει η Σέργη, «έχει ως έναν από τους βασικούς της στόχους την αγωγή του ανθρώπινου συναισθήματος μέσα από την ανάπτυξη της ανταπόκρισης στις αισθητικές ιδιότητες του ήχου»⁴. Βασικός στόχος της μουσικής αγωγής δεν είναι μόνο η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας αλλά και η ανάπτυξη της προσωπικής αισθητικής και του συναισθηματικού κόσμου του ανθρώπου. Συνεπώς γίνεται αντιληπτό το γεγονός ότι διαμορφώνει και διαπλάθει τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου, αποδεικνύεται ικανή να αναπτύξει στοιχεία της προσωπικότητας όπως η ευαισθησία, η κοινωνικότητα, η διάθεση συνεργασίας με άλλους, η διάθεση να γίνεις φίλος με τον άλλο (φιλαλληλία), η επικοινωνία, ακόμη και η πειθαρχία.

Όλα αυτά τα στοιχεία τα οποία αναπτύσσει η μουσική αγωγή υπάγονται σε μια ευρύτερη κατηγορία συναισθηματικών στόχων που έχει η μουσική αγωγή.

³ Ο.π., σελ. 57.

⁴ Σέργη Λένια, *Θέματα μουσικής και μουσικής παιδαγωγικής*, Αθήνα 1994, σελ. 17.

Πέραν όμως από τους συναισθηματικούς στόχους έχουμε και άλλους δύο τομείς επίδρασης. Τον γνωστικό και τον ψυχοκινητικό. Ο γνωστικός τομέας σχετίζεται με την αντίληψη και την αφομοίωση εννοιών, οι οποίες άπτονται της μουσικής. Αρχικά όταν το παιδί δεχθεί το μουσικό ερέθισμα, αναπτύσσει σε εσωτερικό επίπεδο τη σκέψη του και μέσα από τις δικές του εσωτερικές διεργασίες, αντιδρά, αφομοιώνει και προσαρμόζεται με το εξωτερικό περιβάλλον.

Ο ψυχοκινητικός τομέας σχετίζεται με δραστηριότητες οι οποίες αναπτύσσουν δεξιότητες όπως ο ρυθμός και η κίνηση, το τραγούδι, η ενασχόληση με μουσικά όργανα, η ακρόαση. Τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει η μουσική αγωγή μέσα από την ανάπτυξη όλων των τομέων που ανέφερα, είναι αναμφισβήτητα θετικά και εξαρτώνται από την παράλληλη συνύπαρξη και των τριών τομέων.

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Οι μουσικές δραστηριότητες είναι ποικίλες και ανήκουν σε ένα ευρύ φάσμα. Από την πιο απλή τους μορφή όπως είναι ένα παιδικό τραγούδι, μέχρι την πιο σύνθετη όπως η μουσική ανάγνωση ή η μουσική γραφή ή και η εκτέλεση μουσικών οργάνων αποτελούν το μέσο για την επίτευξη των στόχων που έχει η μουσική αγωγή. Στο σημείο της διαδραμάτισης, της επιτέλεσης, των διάφορων μουσικών δραστηριοτήτων, ο εκπαιδευτικός παίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Εκτός από την κατάλληλη επιστημονική κατάρτιση που πρέπει να έχει, δεν πρέπει να λείπουν οι πρωτότυπες ιδέες, το ενδιαφέρον και ο σωστός σχεδιασμός των μουσικών δραστηριοτήτων τις οποίες θα εμπνευστεί. Βέβαια πολλές φορές τα ίδια τα παιδιά οδηγούν τον εκπαιδευτικό σε διαφορετικό «δρόμο» από αυτόν που είχε προσχεδιάσει να «περπατήσει», αλλά αυτό είναι, εκτός από λογικό και ευχάριστο να συμβαίνει, διότι υπάρχει ανατροφοδότηση και εξέλιξη των μουσικών δραστηριοτήτων και ενεργός ρόλος των παιδιών σε αυτό που κάνουν.

Ο εκπαιδευτικός λαμβάνει υπ' όψιν του πολλές παραμέτρους, όπως η ηλικία των παιδιών που έχει απέναντί του και ανάλογα με αυτήν ποιος θα είναι ο τρόπος δράσης του, οι δεξιότητες που στοχεύει να αποκτηθούν. Αλλά και μεμονωμένα για το κάθε παιδί, ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος επιλογής δραστηριοτήτων και

το επίπεδο που θα σταματήσει, το επίπεδο που θα επιλέξει ο εκπαιδευτικός να ολοκληρώσει τη δραστηριότητα του.

Οι μουσικές δραστηριότητες μπορούν να περιέχουν τραγούδι, παραμύθια με διαδραστική πλοκή και μουσικά στοιχεία, ενασχόληση (από την κατασκευή μέχρι την εκτέλεση) με απλά μουσικά όργανα, μουσικά παιχνίδια με κίνηση ή χορό. Οι ιδέες ενός εκπαιδευτικού μπορεί να είναι πολύ εφευρετικές και καθώς γίνονται πράξη, αξιολογούνται από τα ίδια τα παιδιά. Χαρακτηριστικό των μουσικών δραστηριοτήτων είναι η συμμετοχή και η καλή λειτουργία των αισθήσεων «και μάλιστα των ανώτερων, της όρασης και της ακοής»⁵. Η καλή λειτουργία των αισθήσεων, και πιο συγκεκριμένα, η όσο το δυνατόν πληρέστερη προσοχή του παιδιού την ώρα όπου διαδραματίζεται η οποιαδήποτε δραστηριότητα, «σημαίνει καλή ψυχική ανάπτυξη, απρόσκοπτη μάθηση και προσαρμογή στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο ζει το παιδί»⁶.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ – ΘΕΩΡΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗΣ

Ο σχεδιασμός και η διαμόρφωση ενός αναλυτικού προγράμματος μουσικών δραστηριοτήτων το οποίο απευθύνεται σε όλο το φάσμα των ηλικιών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων που έχουν οι δραστηριότητες. Η μουσική αντίληψη του ατόμου ξεκινά από πολύ νωρίς, όπως ήδη έχει προαναφερθεί, και καλλιεργείται με τρόπο ανάλογο όπως και η γλώσσα. «...τα παιδιά μπορούν να διδαχτούν να χειρίζονται τη γλώσσα της μουσικής με την ίδια ευκολία που μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα, αρκεί αυτό να γίνει σε ένα περιβάλλον επιβράβευσης και επανάληψης»⁷. Με τον ίδιο τρόπο που τα παιδιά εκπαιδεύονται σταδιακά στη γραφή και την ανάγνωση, φτάνοντας στο σημείο να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη, το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση της μουσικής εκπαίδευσης. Ανάλογα με την ηλικία των παιδιών

⁵ Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας, Ινστιτούτο Παιδαγωγικών Ερευνών- Μελετών, *Επιστημονικό Βήμα του Δασκάλου*, Αθήνα 2009, τεύχος 11, σελ. 45.

⁶ Ο.π., σελ. 45.

⁷ Αντωνακάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007, σελ. 72, 73.

δημιουργούνται οι μουσικές δραστηριότητες που μπορούν να λάβουν μέρος. Σταδιακά οι δραστηριότητες εμπλουτίζονται με πιο πολύπλοκες διεργασίες και τεχνικές και έτσι, από το ένα επίπεδο δραστηριοτήτων στο άλλο, υπάρχει μια ομαλή διαδοχή.

Οι θεωρίες για τη μουσική ανάπτυξη και τη μουσική αντίληψη του παιδιού βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις αλλαγές της συμπεριφοράς και τα στάδια ανάπτυξης της προσωπικότητας των παιδιών, ανάλογα με την ηλικία τους. Οι αλλαγές τις οποίες βιώνει το παιδί είναι σημαντικές όχι μόνο στον ψυχικό – συναισθηματικό του κόσμο αλλά και στο σωματικό καθώς όσο ένα παιδί μεγαλώνει, ωριμάζει σε εσωτερικό επίπεδο αλλά επίσης, δεχόμενο έξωθεν ερεθίσματα και πληροφορίες μαθαίνει και εκπαιδεύεται. Οι δύο αυτοί τομείς, η εσωτερική – προσωπική ωρίμανση και τα ερεθίσματα από το εξωτερικό περιβάλλον έχουν άμεση σύνδεση μεταξύ τους. Όταν το παιδί δεχτεί μια εξωτερική πληροφορία, αμέσως την εσωτερικεύει, την αναλύει και τελικά την οικειοποιείται κατά κάποιο τρόπο. Αυτή ακριβώς η διαδικασία είναι η μάθηση, «το αποτέλεσμα των ανταποκρίσεων σε κίνητρα του περιβάλλοντος»⁸.

Ο όρος ανάπτυξη, στην περίπτωση της μουσικής εκπαίδευσης, συνέχει διάφορες διαστάσεις οι οποίες άπτονται των νοητικών, σωματικών και συναισθηματικών δυνατοτήτων του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του καθώς και στον τρόπο με τον οποίο το κάθε παιδί, σύμφωνα με τις εμπειρίες του, δέχεται τα εξωτερικά ερεθίσματα. Υπάρχουν πολλές θεωρίες ανάπτυξης. Ενδεικτικά θα αναφέρω ορισμένες γενικές απόψεις που υπάρχουν.

Η πρώτη θεωρία υποστηρίζει ότι η κληρονομικότητα, τα γονίδια καθορίζουν ως επί το πλείστον την εξέλιξη του ανθρώπου, κατ' επέκταση και τις συμπεριφορές του. Τα έμφυτα χαρακτηριστικά δηλαδή παίζουν το σημαντικότερο ρόλο στην πορεία και στο βαθμό ανάπτυξης του ατόμου. Η δεύτερη θεωρία αντιτίθεται στην άποψη υποστηρίζοντας ότι το περιβάλλον και οι εμπειρίες που δέχεται το άτομο, έχουν τον πρωταρχικό ρόλο και καθορίζουν την ανάπτυξη του, δηλαδή τα επίκτητα χαρακτηριστικά τα οποία αποκτά κάποιος στην πορεία της ζωής του μέσα από την εκπαίδευση και τη μάθηση. Όταν υπάρχουν αλλαγές στο περιβάλλον, στα έξωθεν ερεθίσματα, ανάλογα αλλάζει και διαμορφώνεται η

⁸ Σταύρου Γιάννης, Φάκελος σημειώσεων του μαθήματος Μουσική Παιδαγωγική 1, Χειμερινό εξάμηνο 2006- 2007, σελ. 39.

προσωπικότητα του ατόμου. Και τέλος η τρίτη βασική θεωρία ανάπτυξης αναφέρεται στο συνδυασμό των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων με την ενεργητική συμμετοχή του ίδιου του ατόμου, δηλαδή την επίδραση των εμπειριών από το περιβάλλον, στον ανθρώπινο οργανισμό. Το παιδί μέσα από την προσωπική του αναζήτηση τελικά μαθαίνει και αναπτύσσεται.

Η ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ JEAN PIAGET⁹

Ο Jean Piaget ήταν ψυχολόγος και ανέπτυξε τη γνωστική εξελικτική θεωρία. Οι θεωρίες του και τα πορίσματα των ερευνών του αποδεικνύονται πολύ χρήσιμα στην επιστήμη της παιδαγωγικής διότι ο ίδιος έχει ασχοληθεί με τις εσωτερικές διαδικασίες της μάθησης και τη νοητική ανάπτυξη του ανθρώπου, την οποία έχει αναλύσει και κατηγοριοποιήσει. Οι απόψεις του συντέλεσαν στη ριζική αναθεώρηση των σχολικών προγραμμάτων καθώς και πολλών εκπαιδευτικών βιβλίων ήδη από τη δεκαετία του 1980 και μετά.

Σύμφωνα με τον Jean Piaget η προσαρμογή του ατόμου σε διάφορες καταστάσεις που επιτυγχάνεται μέσα από μια σειρά δραστηριοτήτων ονομάζεται σχήμα. Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι να συμβαδίζουν οι δραστηριότητες με τη νοητική δομή του ατόμου. Να μπορεί δηλαδή ένα παιδί να ανταποκριθεί με θετικό τρόπο στις δραστηριότητες τις οποίες δέχεται. Στα μικρά παιδιά δεν είναι τυχαίο ότι επιλέγουμε απλές δραστηριότητες στις οποίες μπορούν άνετα να συμμετέχουν. Τέτοιες δραστηριότητες είναι αυτές που δεν απαιτούν πολύπλοκους μηχανισμούς σκέψης και βασίζονται στα αντανakλαστικά και στο ένστικτο ενός παιδιού. Έτσι, μέσα από απλούς ρυθμούς και εύκολες μελωδίες δημιουργείται η βάση για την αρχική αλληλεπίδραση του παιδιού με το περιβάλλον. Όσο αναπτύσσεται η νοητική δομή του παιδιού, οι δραστηριότητες γίνονται περισσότερο πολύπλοκες και σταδιακά εξελίσσεται και η νοητική ανάπτυξη.

Οι λειτουργίες της οργάνωσης και της προσαρμογής του παιδιού προς το περιβάλλον ακολουθούν κάποια στάδια τα οποία χαρακτηρίζονται από διαφορετικές ψυχολογικές δομές που καθορίζουν τις μαθησιακές του

⁹ Πολλά από τα στοιχεία τα οποία αναφέρονται στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο, περιλαμβάνονται στο e- class του Τμήματος Λαϊκής και Παραδοσιακής μουσικής στο μάθημα Μουσική Παιδαγωγική 1 καθώς και σε φακέλους σημειώσεων του μαθήματος.

δυνατότητες. Κατά τον Jean Piaget τα στάδια της νοητικής ανάπτυξης του παιδιού είναι τα εξής:

- α. η αισθησιοκινητική περίοδος (από τη γέννηση μέχρι και τα δύο πρώτα έτη)
- β. η περίοδος της προλογικής σκέψης ή προσυλλογιστική περίοδος (από τα δύο μέχρι και τα επτά έτη)
- γ. η περίοδος των συγκεκριμένων λογικών πράξεων (από τα επτά μέχρι τα έντεκα έτη) και τέλος
- δ. η περίοδος των τυπικών λογικών πράξεων ή περίοδος της αφαιρετικής σκέψης (από τα έντεκα μέχρι τα δεκαπέντε έτη).

Τα στάδια αυτά, τα οποία περνάει ένα παιδί μέχρι να γίνει έφηβος είναι αλληλένδετα και άμεσα συνδεδεμένα μεταξύ τους. Αφού τεθούν οι σωστές βάσεις από τον πρώτο χρόνο του παιδιού και ακολουθηθεί μια προκαθορισμένη σειρά μαθησιακών – εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, το παιδί θα «φτάσει στο στόχο του», στα δεκαπέντε του έτη, έφηβος πια, να έχει αποκτήσει μια αρκετά καλή βάση ώστε να αναπτύξει τη νοητική του δομή.

Η περίοδος με την οποία θα ασχοληθώ είναι κυρίως η δεύτερη. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι υπόλοιπες κατηγορίες δεν θα με απασχολήσουν καθώς, όπως ήδη ανέφερα, όλοι οι περίοδοι είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Συγκεκριμένα η δεύτερη περίοδος της προλογικής σκέψης έχει δύο κατηγορίες. Από τα δύο μέχρι και τα πέντε έτη ονομάζεται κυρίως προλογική περίοδος και από τα πέντε μέχρι και τα επτά, περίοδος της διαισθητικής σκέψης.

Τα χαρακτηριστικά της περιόδου της προλογικής σκέψης είναι ότι το παιδί ακόμα δεν είναι σε θέση να εκτελεί συγκεκριμένες λογικές πράξεις αλλά μπορεί να καταλάβει γλωσσικά κυρίως σύμβολα. Δηλαδή όταν κάποιος αναφέρει στο παιδί πράγματα τα οποία έχει διδαχθεί, αμέσως τα φέρνει στο μυαλό του. Ακόμα για πράγματα που δεν έχει διδαχθεί αλλά τυχαίνει να τα έχει δει, μπορεί να φέρει την εικόνα στο μυαλό του. Το λεξιλόγιο του παιδιού βρίσκεται στη φάση του εμπλουτισμού. Έτσι, ορισμένες λέξεις δεν έχουν σαφή και συγκεκριμένη έννοια στο μυαλό του παιδιού. Αυτό ο Jean Piaget το ονομάζει προέννοια. Επίσης ο τρόπος που σκέφτεται το παιδί χαρακτηρίζεται από τον μεταγωγικό συλλογισμό, δηλαδή ακολουθεί μια πορεία σκέψης από το μερικό προς το γενικό, χωρίς να έχει πλήρη αντίληψη για το περιβάλλον του. Υπάρχει έλλειψη αντίληψης του

ευρύτερου περιβάλλοντος, επομένως η σκέψη των παιδιών έχει την τάση να στρέφεται σε μια μόνο κατεύθυνση.

Όλα τα χαρακτηριστικά βέβαια τα οποία ανέφερα, διαμορφώνονται από την ηλικία του παιδιού. Γι' αυτό το λόγο τα εξετάζουμε σε ένα γενικότερο πλαίσιο. Δεν αποκλείεται κάποιο παιδί, στη διάρκεια που προσπαθούμε να του μάθουμε κάποια πράγματα, να μας εκπλήξει ευχάριστα με την προσοχή του ή με την ευκολία με την οποία μαθαίνει.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι καταλυτικός στην περίπτωση των δραστηριοτήτων που εκτελεί. Αρχικά είναι σημαντικό να γνωρίζει τα στάδια εξέλιξης της νοητικής δομής, της σκέψης του παιδιού, τι μπορεί κάθε ένα από τα παιδιά να κατανοήσει και τι όχι και κατόπιν να προσαρμόσει τη διδασκαλία του και να εμπλουτίσει τα συμπεράσματα της έρευνας του. Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο, το οποίο ο εκπαιδευτικός πρέπει να λάβει υπ' όψιν του είναι η δεδομένη συμμετοχή όλων των παιδιών, όταν πρόκειται για ομαδικό μάθημα, στην οποιαδήποτε δραστηριότητα διότι μόνο με την άμεση δράση του παιδιού σε αυτό που κάνει, θα επιτευχθεί τελικά η ουσιαστική μάθηση. Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές έχουν άμεση συνεργασία, δημιουργούν μια σύμπραξη που έχει φυσικά στόχο τη γνώση.

Η θεωρία του Jean Piaget συντέλεσε σε μια ριζική αλλαγή σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα, γι' αυτό ακριβώς το λόγο κάνω αναλυτική αναφορά στη θεωρία του, θα πρέπει όμως να ληφθεί υπ' όψιν το γεγονός ότι στη πορεία των χρόνων (αν και οι διαπιστώσεις του είναι σχετικά πρόσφατες) υπάρχει εξέλιξη στον τρόπο που τα παιδιά μεγαλώνουν, στον τρόπο που επιλέγουν τα ίδια είτε οι γονείς τους, να μάθουν πράγματα και βέβαια έχει υποστεί αλλαγή και το επίπεδο κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Έχουν υπάρξει νέα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών σε νέες επιστήμες που αφορούν το κλάδο της μουσικής παιδαγωγικής, της μουσικοθεραπείας. Ο κεντρικός τρόπος σκέψης του Jean Piaget δεν αλλάζει βέβαια αλλά επαναπροσδιορίζεται στο πλαίσιο της διαφορετικής συνθήκης που λαμβάνει χώρα. Έτσι, το κάθε παιδί, σε κάθε φάση της ζωής του μαθαίνει όχι μόνο από τις προσωπικές του ικανότητες αλλά και σε παράλληλη διάδραση με το περιβάλλον του, το γενικότερο πλαίσιο που υπάρχει γύρω του καθώς και τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούμε μαζί του.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ – ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ο Jean Piaget ασχολήθηκε με τη γνωστική ανάπτυξη του ανθρώπου και τα συμπεράσματα της έρευνας του, εκτός από το γεγονός ότι συγκέντρωσαν μεγάλη προσοχή και ενδιαφέρον, επηρέασαν και άλλους ερευνητές από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα. Τα πορίσματα των ερευνών του, αν και ιδιαίτερα χρήσιμα, επικεντρώνονται σε ορισμένες μόνο πτυχές της προσωπικότητας του ατόμου. Ένα σημαντικό ζήτημα με το οποίο ο Jean Piaget δεν ασχολήθηκε είναι η περίπτωση της καλλιτεχνικής ικανότητας ενός παιδιού, της καλλιτεχνικής του ανάπτυξης πέραν της νοητικής.

Ο επίσημος χώρος όπου τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να εκπαιδευτούν στην τέχνη είναι το νηπιαγωγείο και το σχολείο. Βέβαια υπάρχουν και άλλοι χώροι, όπως οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί ή διάφοροι χώροι δημιουργικής απασχόλησης παιδιών. Ο εκπαιδευτικός, όπως έχουμε αναφέρει, έχει μεγάλη ευθύνη στη διαδικασία της εκπαίδευσης των παιδιών, καθώς βρίσκεται σε μια θέση που θα επηρεάσει δραστικά το κάθε παιδί στον τρόπο με τον οποίο «θα νιώθει απέναντι στην τέχνη και στο πως θα αντιλαμβάνεται τη φύση της»¹⁰. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι διαμεσολαβητικός, με σκοπό το κάθε παιδί «να εκπαιδευτεί στην τέχνη και μέσω της τέχνης»¹¹. «Μέσω της εκπαίδευσης στην τέχνη, το παιδί θα μπορεί να αποκτήσει τις ειδικές γνώσεις που θα του επιτρέψουν να εξερευνήσει τα βαθύτερα νοήματα των οπτικών μορφών του»¹², των εσωτερικών συμβολισμών του.

Η τέχνη, εκτός από μέσο πολιτισμικής καλλιέργειας παρουσιάζεται και ως μέσο για αυτοέκφραση. Στόχος της καλλιτεχνικής αγωγής είναι να ενθαρρύνει το παιδί στην αυτοέκφραση και μέσω αυτής να μπορέσει να κοινωνικοποιηθεί αλλά και να κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό του. Ο Howard Gardner¹³ ασχολήθηκε

¹⁰ Laura H. Chapman, *Διδακτική της τέχνης, προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή*, Αθήνα 1993, σελ. 9.

¹¹ Ο.π., σελ. 9.

¹² Ο.π., σελ. 10.

¹³ Πολλές από τις πληροφορίες που αναφέρονται στο κείμενο μου σχετικά με την θεωρία της καλλιτεχνικής ανάπτυξης του ατόμου του Howard Gardner αντλήθηκαν από σημειώσεις μαθημάτων παλαιών ετών στο μάθημα της Μουσικής Παιδαγωγικής.

εκτενώς με το θέμα της καλλιτεχνικής ανάπτυξης του παιδιού, εμπλουτίζοντας την επιστήμη της παιδαγωγικής με πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Ο Howard Gardner αποδέχτηκε τη θεωρία του Jean Piaget περί γνωστικής ανάπτυξης και προσπάθησε να συμπεριλάβει στο ερευνητικό του αντικείμενο τη γνώση και το συναίσθημα. Ανέπτυξε μια δική του θεωρία με το συνδυασμό αυτών των δύο εννοιών, τη θεωρία της καλλιτεχνικής ανάπτυξης του ανθρώπου. Συμπερασματικά θα αναφέρω ότι κατέληξε, μέσα από την έρευνα του, σε τρία συστήματα που αφορούν την πράξη, την αντίληψη και το συναίσθημα. Όπως ο Jean Piaget διατύπωσε τέσσερις κατηγορίες – στάδια, τα οποία παρουσιάζονται διαδοχικά, στη γνωστική ανάπτυξη του ανθρώπου, έτσι και ο Howard Gardner, σε συνεργασία με τον Wolf όρισαν τέσσερα στάδια που σχετίζονται με την καλλιτεχνική ανάπτυξη. Αυτά είναι:

α. το στάδιο κατά το οποίο το παιδί επικοινωνεί άμεσα (από τη γέννηση του μέχρι και τα δύο πρώτα έτη).

β. το στάδιο κατά το οποίο το παιδί χρησιμοποιεί συμβολισμούς (από τα δύο μέχρι και τα επτά έτη).

γ. το στάδιο κατά το οποίο το παιδί – έφηβος λειτουργεί ως τεχνίτης (από τα επτά μέχρι τα δεκαπέντε περίπου έτη) και τέλος

δ. το στάδιο κατά το οποίο ο νέος λειτουργεί με κριτική σκέψη και είναι σε θέση να συμμετέχει πλήρως στην καλλιτεχνική διαδικασία (από τα δεκαπέντε περίπου έτη και έπειτα).

Όπως ο Jean Piaget ανέπτυξε τη γνωστική θεωρία ανάπτυξης έτσι και ο Howard Gardner συνδέθηκε με τη θεωρία του περί «πολλαπλής νοημοσύνης». Ο Howard Gardner δεν είδε τη νοημοσύνη ως μια μονοδιάστατη έννοια αλλά υποστήριξε ότι η νοημοσύνη ενός παιδιού μπορεί να παρουσιάζεται με διάφορες μορφές. Αποτελείται από ένα σύνολο νοητικών ικανοτήτων, οι οποίες είναι μεν ανεξάρτητες αλλά παράλληλα δρουν μεταξύ τους αλληλεπιδραστικά. Ο Howard Gardner έκανε λόγο για συνολικά οκτώ διαφορετικούς τύπους νοημοσύνης¹⁴. Ανάμεσα σε όλους αυτούς τους τύπους νοημοσύνης, ξεχωριστά αναφέρεται η μουσική νοημοσύνη.

¹⁴ Οι οκτώ τύποι νοημοσύνης σύμφωνα με τον Howard Gardner είναι οι εξής: η γλωσσική, η λογικομαθηματική, η χωρική, η κιναισθητική, η ενδοπροσωπική, η διαπροσωπική, η νατουραλιστική και η μουσική.

Η μουσική νοημοσύνη, υποστήριξε ο Howard Gardner, αναπτύσσεται από πολύ νωρίς στον άνθρωπο και αναφέρεται στην ικανότητα του να αντιλαμβάνεται με ευκολία τη μουσική. Συγκεκριμένα στα εσωτερικά – δομικά χαρακτηριστικά της μουσικής με αποτέλεσμα να φτάνει στο σημείο να μπορεί να εκτελεί μουσικά έργα ή ακόμη και να συνθέτει μουσική. Φυσικά, στην αρχική της μορφή, όταν μιλάμε για μικρά παιδιά (από δύο έως επτά ετών), παρατηρείται ότι τα άτομα με ανεπτυγμένη μουσική νοημοσύνη δείχνουν αρκετά μεγάλο ενδιαφέρον στο τραγούδι, στο να ακούνε μουσική ή ακόμα και να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο. Σε μεγαλύτερες ηλικίες, όταν και το σώμα τους έχει αναπτυχθεί περισσότερο, έχουν την τάση να σιγοτραγουδούν, να συμμετέχουν σε χορωδίες, να «κρατάνε» το ρυθμό σε τραγούδια που ακούν με χτύπημα των χεριών ή του ποδιού. Επίσης χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι ότι έχουν μουσική μνήμη, θυμούνται μελωδίες χωρίς να «πολυσκεφτούν» ή ακόμα τα πιο μεγάλα παιδιά έχουν την τάση να μελετούν με τη συνοδεία μουσικής.

Στα άτομα με ανεπτυγμένη μουσική νοημοσύνη ταιριάζουν διδακτικές δραστηριότητες οι οποίες σχετίζονται με τη μουσική, με τη μελωδία και το ρυθμό, διότι εκτός από το γεγονός ότι βρίσκουν έντονο ενδιαφέρον στις συγκεκριμένες δραστηριότητες, κατανοούν και με σχετική ευκολία αυτά που επιδιώκει ο εκπαιδευτικός να τους μάθει.

ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Τα παιδιά από την ημέρα που θα γεννηθούν έχει παρατηρηθεί σε πολλές έρευνες ότι αντιδρούν στα μουσικά ερεθίσματα τα οποία δέχονται. Πολλές είναι οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί σχετικά με την αντίδραση των παιδιών στο ρυθμό, στη μελωδία και στο συγχρονισμό αυτών των δύο, δηλαδή στο τραγούδι. Στο στάδιο της αισθησιοκινητικής περιόδου (από τη γέννηση μέχρι και τα δύο πρώτα έτη), τα παιδιά μπορούν να ανταποκριθούν στο ρυθμό χρησιμοποιώντας ολόκληρο το σώμα τους, κάνοντας κινήσεις όχι πολύ συγχρονισμένες και χωρίς να κουνούν μεμονωμένα τα χέρια ή τα πόδια. Στην περίοδο της προλογικής σκέψης (ή προσυλλογιστικής) το παιδί αρχίζει να χρησιμοποιεί τα χέρια του

(χτυπώντας παλαμάκια για παράδειγμα) όταν ακούει το ρυθμό. Ακόμα, έχει τη δυνατότητα να συνδυάζει συγκεκριμένες κινήσεις του σώματος του (όχι μόνο χτύπημα χεριών αλλά και ρυθμικό περπάτημα παραδείγματος χάριν) με το ρυθμό ή τη μουσική την οποία ακούει.

Στην προσυλλογιστική περίοδο, αφού έχει αρχίσει να μιλάει, να εμπλουτίζει σταδιακά το λεξιλόγιο του και έχει εξασκήσει το ακουστικό του αισθητήριο στις διάφορες τονικότητες της φωνής, είναι σε θέση να τραγουδήσει απλές μελωδίες (συνήθως σε εύκολες κλίμακες όπως είναι η πεντατονική) και στην ηλικία πλέον των τεσσάρων με πέντε ετών μπορεί να αποδώσει αρκετά καλά αυτό το οποίο ακούει. Στη συνοδεία - συμμετοχή των παιδιών σε τραγούδια βοηθάει πάρα πολύ και η χρήση μουσικών οργάνων. Αρχικά επιλέγονται κρουστά κυρίως μουσικά όργανα, όπου τα μικρά παιδιά έχουν τη δυνατότητα να χειριστούν με μεγαλύτερη ευκολία και στη συνέχεια επιλέγονται μουσικά όργανα τα οποία συνδυάζουν την κρούση με τη μελωδία όπως είναι ένα μεταλόφωνο για παράδειγμα, ώστε αργότερα να μπορούν να ανταποκριθούν στην εκτέλεση μουσικών οργάνων περισσότερο πολύπλοκων, τα οποία συνδυάζουν και εξοικείωση με το διαφορετικό ύψος των φθόγγων, όπως είναι ένα αρμόνιο.

Τα παιδιά στη νηπιακή τους ηλικία, δηλαδή από τα τρία μέχρι περίπου τα πέντε τους έτη, αντιδρούν στα δομικά χαρακτηριστικά μιας μελωδίας ή ενός τραγουδιού. Έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές τονικότητες, την ένταση μιας μελωδίας καθώς και τη διάρκεια του ήχου. Η σειρά με την οποία εξοικειώνονται στις ιδιότητες του ήχου είναι αρχικά με τον ήχο των λέξεων, μετά με το ρυθμό και αρκετά αργότερα με την τονικότητα. Επομένως η χροιά της ανθρώπινης φωνής και η ένταση του ήχου των λέξεων που ακούν από την ημέρα που θα γεννηθούν, αποτελούν την αρχική τους ηχητική εμπειρία. Τα παιδιά τείνουν να ταυτίζουν τα ακουστικά τους ερεθίσματα με γενικότερες καταστάσεις που βιώνουν μέσα στο περιβάλλον τους. Δεν είναι τυχαίο ότι τα περισσότερα νανουρίσματα είναι σε ρυθμό τρίσημο (3/4). Ο τρίσημος ρυθμός ενδείκνυται σε καταστάσεις καταστολής και ηρεμίας. Ο συγκεκριμένος ρυθμός δημιουργεί την αίσθηση της χαλάρωσης. Αντίθετα, στις υπόλοιπες δραστηριότητες τους, όπου θέλουν να κινηθούν, να παίξουν προτιμούν τις πιο «ζωντανές» μελωδίες, με έντονο ρυθμό όπως ο δίσσημος (2/4) ή ο τετράσημος (4/4).

Βασικές έννοιες που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών στις μικρές ηλικίες είναι η εμπειρία και η μίμηση. Η μίμηση είναι μια πολύ συχνή διαδικασία η οποία λειτουργεί από τη βρεφική ηλικία. «Κατά την προσχολική ηλικία αναπτύσσεται και η ικανότητα της διαφοροποιημένης μίμησης. Με αυτήν το παιδί μιμείται πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις χωρίς τη φυσική παρουσία του μοντέλου που μιμείται»¹⁵. Το παιδί εφ' όσον ταυτίζει τα ακουστικά του ερεθίσματα με καταστάσεις που βιώνει, με διάφορα γεγονότα, λειτουργεί εμπειρικά στην κατανόηση του ήχου. Σαφώς λοιπόν παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο οι εμπειρίες που έχει. Και σε συνδυασμό με τη μίμηση ως τρόπο εκπαίδευσης, οδηγούμαστε σε μεγαλύτερα ποσοστά κατάκτησης της γνώσης.

ΔΙΑΣΗΜΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα γίνει αναφορά στις θεωρίες παγκοσμίως γνωστών μουσικοπαιδαγωγών καθώς και στα μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα τα οποία ανέπτυξαν. Ενδεικτικά έχω επιλέξει να αναφερθώ σε πέντε μουσικοπαιδαγωγούς και το έργο τους. Αυτοί είναι:

- Jean Jacques Rousseau (1712- 1778)
- Maria Montessori (1870- 1952)
- Emile Jaques Dalcroze (1865- 1950)
- Zoltan Kodaly (1882- 1967) και τέλος
- Carl Orff (1895- 1982).

Τα μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα είναι ολοκληρωμένες εκπαιδευτικές προτάσεις οι οποίες απευθύνονται στην ευρύτερη καλλιέργεια του παιδιού, όχι μόνο τη μουσική και ακολουθούν συγκεκριμένη και μελετημένη μεθοδολογία προκειμένου να «φτάσουν στο στόχο τους», ο οποίος είναι να καλλιεργήσουν την προσωπικότητα του παιδιού. Τα περισσότερα συστήματα πήραν το όνομα τους από τους ανθρώπους που τα εμπνεύστηκαν.

¹⁵ Αντωννάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007, σελ. 98.

Jean Jacques Rousseau (1712- 1778).

Ήταν γάλλος φιλόσοφος, μουσικός και συνθέτης και θεωρείται προπομπός της προσχολικής μουσικής αγωγής. Αρκετοί ήταν εκείνοι που επηρεάστηκαν απ' αυτόν ή που έθεσαν σε εφαρμογή τις ιδέες του. Ο Jean Jacques Rousseau «...θεωρούσε το παιδί ως ένα δημιούργημα με έμφυτη την καλοσύνη, που βλέπει, σκέφτεται και αισθάνεται με διαφορετικό τρόπο από τους ενήλικες, προαναγγέλλοντας έτσι διακόσια χρόνια πριν, τις ιδέες του Piaget»¹⁶. Ο Rousseau έγραψε ένα βιβλίο, το «Emile» όπου περιγράφει και αναλύει τα είδη μουσικής αγωγής και τους τρόπους με τους οποίους θα επιλέξει ο εκπαιδευτικός να μεταδώσει στο παιδί αυτά που θέλει να του μάθει. Πίστευε ότι η ανάπτυξη και καλλιέργεια των αισθήσεων είναι πολύ σημαντική γιατί «είναι οι πρώτες λειτουργίες που τελειοποιούνται στον άνθρωπο»¹⁷. Μιλώντας με συγκεκριμένες προτάσεις, οι στόχοι του ήταν τα παιδιά να έχουν επαρκής μουσικές εμπειρίες προτού ασχοληθούν με τη μουσική ανάγνωση και γραφή, να παροτρύνονται στον αυτοσχεδιασμό και στη σύνθεση και να νιώθουν ευχάριστα με την όλη διαδικασία της μουσικής αγωγής. Ο Rousseau δημιούργησε ένα δικό του σημειογραφικό σύστημα (αριθμητικό σύστημα), αυτό του «κινητού Ντο», γιατί θεωρούσε ότι το πεντάγραμμο δυσκόλευε τα παιδιά στην κατανόηση του ύψους των φθόγγων.

Maria Montessori (1870- 1952).

Η Maria Montessori ήταν Ιταλίδα γιατρός και παιδαγωγός και δημιούργησε δικά της νηπιαγωγεία όπου εφάρμοσε τις ιδέες της. Βασικές της θέσεις ήταν «η απελευθέρωση της εσωτερικής ζωής του παιδιού»¹⁸, η έννοια της ελευθερίας στην έκφραση του κάθε παιδιού και η έννοια της αυτοαγωγής. Προτιμούσε να αφήνει το κάθε παιδί ελεύθερο να δράσει και πίστευε ότι η αγωγή συμβαδίζει με την ελευθερία. Επίσης προτιμούσε την ατομική διδασκαλία από την ομαδική καθώς το παιδί όταν βρισκόταν μέσα σε μια ομάδα, επηρεαζόταν και δεν δρούσε

¹⁶ Σέρρη Λένια, *Θέματα μουσικής και μουσικής παιδαγωγικής*, Αθήνα 1994, σελ. 28.

¹⁷ Αντωννάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007, σελ. 28.

¹⁸ Ο.π., σελ. 41.

αυτόβουλα. Οι μόνες ομαδικές δραστηριότητες ήταν η γυμναστική, το μάθημα της σιωπής¹⁹ και το τραγούδι.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αντίληψη της Montessori για την εξάσκηση των παιδιών στην αναγνώριση των διαφορετικών τόνων (τονικοτήτων). Προκειμένου να το πετύχει αυτό, ανέπτυξε την τεχνική της απομόνωσης μιας ιδιότητας. Τα όργανα από τα οποία παράγονταν οι διαφορετικές τονικότητες ήταν πανομοιότυπα και μόνο ο ήχος άλλαζε. Οι μουσικές ασκήσεις της είχαν στόχο να αναπτύξουν τα παιδιά τη γενικότερη μουσική τους αντίληψη, την ουσιαστική κατανόηση της μελωδίας, του ρυθμού, της αρμονίας καθώς και την ικανότητα να ερμηνεύσουν τραγούδια, να παίξουν μουσικά όργανα και να γράψουν μουσική (σημειογραφία και σύνθεση).

Emile Jaques Dalcroze (1865- 1950).

Ο Emile Jaques Dalcroze ήταν Ελβετός συνθέτης και μουσικοπαιδαγωγός. Ο ίδιος επηρεάστηκε αρκετά από τη μητέρα του, η οποία ήταν καθηγήτρια μουσικής και μεγαλώνοντας έκανε μουσικές σπουδές στο Παρίσι και στη Βιέννη. Δημιούργησε μια μουσικοπαιδαγωγική μέθοδο γνωστή ως «ρυθμική». Το ερέθισμα για τη δημιουργία της μεθόδου του προκλήθηκε όταν αντιμετώπισε προσωπικά παιδαγωγικά ζητήματα με δικούς του μαθητές. Παρατήρησε ότι τα μικρά παιδιά δρουν με περισσότερο αυθορμητισμό και δεν υποκύπτουν σε ανασταλτικούς παράγοντες που τους επιβάλλονται από τους μεγαλύτερους²⁰.

Πίστευε ότι η έννοια του ρυθμού είναι πολύ σημαντική στην ουσιαστική κατανόηση της μουσικής και χαρακτηριστικά αναφέρει: «ονειρεύομαι μια μουσική παιδεία όπου το ίδιο το σώμα θα παίζει το ρόλο του ενδιάμεσου ανάμεσα στους ήχους και στη σκέψη»²¹. Εκτός όμως από τους καλλιτεχνικούς στόχους, είχε και βαθύτερες φιλοδοξίες. Πίστευε ότι μέσω της σωστής καλλιτεχνικής αγωγής τα παιδιά θα μάθουν να έχουν αυτοέλεγχο και μεγαλώνοντας θα «επιφέρουν εποικοδομητικές και χρήσιμες αλλαγές στην ανθρωπότητα του

¹⁹ Για το μάθημα της σιωπής βλ. ο. π., σελ. 44, 45.

²⁰ Ανδρούτσος Π. Πολύβιος, *Μέθοδοι διδασκαλίας της μουσικής, παρουσίαση και κριτική θεώρηση των μεθόδων Orff και Dalcroze*, Αθήνα 2004, σελ. 23.

²¹ Αντωνακάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007, σελ. 63.

μέλλοντος»²². Το σύστημα του Dalcroze περιείχε μια ολοκληρωμένη πρόταση για τον τρόπο με τον οποίο θα διδάσκονταν η μουσική. Το βαθύτερο ζήτημα από τον ίδιο δεν ήταν να βγάλει σολίστες αλλά άτομα με ολοκληρωμένη μουσική αντίληψη. Οι έννοιες του ρυθμού, της κίνησης, του σολφέζ και του αυτοσχεδιασμού, ήταν βασικές στο σύστημα του. Θεωρούσε ότι το ανθρώπινο σώμα είναι το μέσο για την κατανόηση της μουσικής. Προϋπόθεση απαραίτητη ήταν οι μαθητές να έχουν πλήρη επίγνωση – συνειδητοποίηση της σωματικότητας τους, γι' αυτό το λόγο βοηθάει πολύ η γυμναστική με στόχο τον έλεγχο των μυϊκών κινήσεων ή της φωνής, αφού το σώμα του παιδιού αντικαθιστά ένα μουσικό όργανο.

Zoltan Kodaly (1882- 1967).

Ο Zoltan Kodaly ήταν Ούγγρος συνθέτης και μουσικολόγος. Ενδιαφέρθηκε και μελέτησε από πολύ νωρίς την παραδοσιακή μουσική της πατρίδας του, την οποία προσπάθησε να καταγράψει. Στα πλαίσια της προσπάθειας του αυτής συνεργάστηκε με τον Bella Bartok. Βασική του θέση ήταν η σημασία της παραδοσιακής μουσικής κάθε λαού και η επίδραση που είχε στον ίδιο το λαό. Πίστευε ότι «οι παραδοσιακές μελωδίες κάθε λαού είναι φτιαγμένες έτσι ώστε να υποστηρίζουν την εκφορά του λόγου και να μορφοποιούν την πολιτισμική του ταυτότητα»²³. Κάθε άνθρωπος με τον ίδιο τρόπο που αναπτύσσει τη γλώσσα του, την προφορά του, έτσι μπορεί να αναπτύξει και τη μουσική μητρική του γλώσσα, σύμφωνα πάντα με τα τοπικά ακούσματα. Δίνει πολύ μεγάλη έμφαση στην παραδοσιακή μουσική κάθε τόπου, αφού αυτή αποτελεί τις αρχικές ηχητικές εμπειρίες του ατόμου.

Προτείνει τις κινήσεις χεριών για τον καθορισμό του τονικού ύψους, χρησιμοποιεί το «σχετικό σολ- φα» ή «κινητό ντο» όπως είδαμε και στο σύστημα του Rousseau, έτσι ώστε να γίνουν αντιληπτές απ' τα παιδιά οι σχέσεις των φθόγγων μεταξύ τους, η διαφορά της τονικότητας. Επίσης προτιμά τις πεντατονικές κλίμακες στην εκμάθηση τραγουδιών. Οι τεχνικές τις οποίες

²² Ανδρούτσος Π. Πολύβιος, *Μέθοδοι διδασκαλίας της μουσικής, παρουσίαση και κριτική θεώρηση των μεθόδων Orff και Dalcroze*, Αθήνα 2004, σελ. 20.

²³ Αντωννάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007, σελ. 68.

χρησιμοποιεί για να διδάξει τα παιδιά είναι η μίμηση, η εξερεύνηση, η σημειογραφία και οι αισθησιοκινητικές ασκήσεις²⁴. Τέλος, στόχος του ήταν τα παιδιά, αρχίζοντας τη μουσική τους εκπαίδευση με τη μουσική του τόπου τους, να μάθουν να τραγουδούν, να διαβάζουν και να γράφουν μουσική και σε ένα μετέπειτα στάδιο να αποκτήσουν και άλλες μουσικές εμπειρίες, διαπολιτισμικές, από τη μουσική άλλων χωρών.

Carl Orff (1895- 1982).

Ο Carl Orff ήταν Γερμανός συνθέτης, μουσικός και μουσικοπαιδαγωγός. Οι απόψεις του επηρέασαν σημαντικά την παγκόσμια μουσική παιδαγωγική. Από πολύ μικρή ηλικία έλαβε μουσικές γνώσεις, μαθαίνοντας διάφορα μουσικά όργανα. Το εκπαιδευτικό του σύστημα περιγράφεται και αναλύεται στο έργο του «Orff –schulwerk» όπου περιλαμβάνει πέντε τεύχη. Ο ίδιος αναφέρει στο schulwerk: « εν αρχή ην... το τύμπανο. Το τύμπανο παραπέμπει στο χορό. Ο χορός έχει την πιο άμεση σχέση με τη μουσική. Η ιδέα μου και ο σκοπός μου ήταν η αναγέννηση της μουσικής μέσα από την κίνηση, μέσα απ' το χορό»²⁵.

Η έννοια της στοιχειοδομικής μουσικής (elementar), αποτελεί τον αρχικό και κεντρικό άξονα του εκπαιδευτικού έργου του Orff²⁶. Η στοιχειοδομική μουσική είναι ένα σύνολο πραγμάτων και έτσι πρέπει να κατανοηθεί, σαν ένα σύνολο μουσικών χαρακτηριστικών όπως ο ρυθμός, η μελωδία και η αρμονία αλλά παράλληλα περιλαμβάνει, εκτός από την κατανόηση των δομικών χαρακτηριστικών της μουσικής, και την αυτοέκφραση μέσα από το τραγούδι ή το παίξιμο μουσικών οργάνων.

Βασικές θεματικές του Orff είναι ο δημιουργικός συνδυασμός μουσικής – λόγου – κίνησης, ο ρυθμός ως βάση για την κατανόηση της μουσικής και ο ελεύθερος αυτοσχεδιασμός. Η χρήση μουσικών οργάνων, κυρίως κρουστών, τα οποία ο ίδιος ο Orff ανέπτυξε προκειμένου η μουσική αγωγή να είναι

²⁴ Ο. π., σελ. 71.

²⁵ Ο. π., σελ. 88.

²⁶ Για την έννοια της στοιχειοδομικής μουσικής βλ. Τσαφταρίδης Νικόλας, *Μουσική, κίνηση, λόγος, η στοιχειοδομική μουσική στο παιδαγωγικό έργο Orff*, Αθήνα 1997, σελ. 17- 30.

«προσβάσιμη σε όλα τα παιδιά»²⁷, εδώ έχει εξέχουσα θέση και ο σκοπός είναι κυρίως παιδαγωγικός και όχι δεξιοτεχνικός. Ο Orff ως μεταγενέστερος μουσικοπαιδαγωγός από όλους τους προηγούμενους που έχω αναφέρει, σαφώς επηρεάστηκε από αυτούς. Ο Dalcroze είχε αναφερθεί στη ρυθμική, ο Piaget και ο Gardner στην εξελικτική θεωρία, ο Rousseau στην κινούμενη βαθμίδα, ο Kodaly στην πεντατονική κλίμακα και στη σημασία της παραδοσιακής μουσικής στην εκπαίδευση. Βέβαια, το μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα του Orff εισήγαγε νέες τεχνικές και μεθόδους και εξέλιξε νέες θεωρίες γι' αυτό απασχόλησε εκτενώς και άλλους ερευνητές. Το Orff –schulwerk μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες και μέχρι σήμερα αποτελεί πολύ χρήσιμο υλικό για τους εκπαιδευτικούς.

Η ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η έννοια της διαθεματικότητας έχει απασχολήσει πολύ, ειδικά τα τελευταία χρόνια, τους εκπαιδευτικούς πολλών θεωρητικών κλάδων. Ήδη από το 2006, τα νέα σχολικά βιβλία του δημοτικού και του γυμνασίου έχουν συγγραφεί με βάση το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ). Σύμφωνα με την Αλεξάνδρα Χ. Κουλουμπαρίτη, σύμβουλο του παιδαγωγικού Ινστιτούτου²⁸, το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) «θεσμοθετήθηκε το 2003 και ήρθε να συμπληρώσει το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΕΠΠΣ) του 1999»²⁹. Αναφέρεται στο άρθρο ότι στο ΔΕΠΠΣ «για την εφαρμογή της διαθεματικότητας στην οργάνωση του περιεχομένου έχουν τηρηθεί τέσσερις αρχές: η ενότητα, η συνοχή, η συνέχεια και η συσχέτιση»³⁰ και αναφέρεται στην σύγκριση του νέου προγράμματος σπουδών με τα παλαιότερα.

²⁷ Τσαφταρίδης Νικόλας, *Μουσική, κίνηση, λόγος, η στοιχειοδομική μουσική στο παιδαγωγικό έργο Orff*, Αθήνα 1997, σελ. 30.

²⁸ Οι συγκεκριμένες πληροφορίες που αναφέρονται στη συνέχεια αντλήθηκαν από το άρθρο της Αλεξάνδρας Χ. Κουλουμπαρίτη, «Εφαρμογή της διαθεματικής προσέγγισης στα προγράμματα σπουδών, στη διδασκαλία και στα σχολικά βιβλία», το οποίο βρίσκεται στην ιστοσελίδα: www.pi-schools.gr.

²⁹ Βλ. www.pi-schools.gr το άρθρο της Αλεξάνδρας Χ. Κουλουμπαρίτη, «Εφαρμογή της διαθεματικής προσέγγισης στα προγράμματα σπουδών, στη διδασκαλία και στα σχολικά βιβλία», σελ. 1.

³⁰ Ο.π., σελ. 2.

Στην ουσία το ΔΕΠΠΣ είναι ένα ενιαίο πρόγραμμα όπου για κάθε γνωστικό αντικείμενο περιλαμβάνεται αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Όταν κάνουμε λόγο για διαθεματική προσέγγιση, εννοούμε ότι στον τρόπο με τον οποίο θα προσεγγίσουμε το θέμα μας (στο πλαίσιο της διδασκαλίας) θα εντάξουμε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα με στόχο ο μαθητής να κατανοήσει όσο το δυνατόν πληρέστερα αυτό που θέλουμε να του διδάξουμε. Έχοντας ένα θέμα ως κεντρικό - στην περίπτωση μας το θέμα σχετίζεται με τη μουσική- αυτόματα γύρω από αυτό συγκεντρώνονται και άλλα γνωστικά αντικείμενα, τα οποία διαμορφώνονται από τον κεντρικό άξονα (που είναι το θέμα μας). Η επιλογή των γνωστικών αυτών αντικειμένων πολλές φορές καθορίζεται από τα ίδια τα παιδιά, τα οποία δρουν σύμφωνα με τις μέχρι τότε εμπειρίες ή τις γνώσεις τους. Το ζητούμενο είναι η μη παθητική διδασκαλία αλλά η άμεση συμβολή και ενεργητικότητα των παιδιών. Επομένως ο διαθεματικός τρόπος προσέγγισης της γνώσης, συνδέεται με τον τρόπο που τα παιδιά κατακτούν τη γνώση και μάλιστα υπάρχει μεγαλύτερη απόδοση από τα παιδιά σε αυτό το οποίο μαθαίνουν.

Μέσα από τις ποικίλες πηγές πληροφόρησης, υπάρχει διασύνδεση των μαθημάτων και παράλληλα αναδεικνύεται η αξία του κάθε μαθήματος. Επίσης υπάρχει σύνθεση και ανασύνθεση των διαφορετικών διαθεματικών πεδίων από τους μαθητές. Ένα παράδειγμα διαθεματικής προσέγγισης το οποίο αφορά το μάθημα της μουσικής είναι το εξής:

Έστω ότι θέλουμε να μάθουμε στα παιδιά το τραγούδι «Πίσω απ' τις ντάπιες». Αρχικά εξηγούμε στα παιδιά τι είναι οι ντάπιες, καθώς συναντούν μια άγνωστη λέξη. Οι ντάπιες είναι οι πολεμίστρες. Το τραγούδι αναφέρεται στο Μεσολόγγι. Έχουμε λοιπόν τη συνύπαρξη τριών γνωστικών αντικειμένων στην συγκεκριμένη περίπτωση. Κατ' αρχάς θα μάθουν το τραγούδι (μάθημα μουσικής), θα ερωτηθούν αν γνωρίζουν που βρίσκεται το Μεσολόγγι και θα μάθουν από έναν χάρτη την ακριβή τοποθεσία του (μάθημα γεωγραφίας) και τέλος θα μιλήσουν για την ιστορία του τραγουδιού, γιατί γράφηκε (μάθημα ιστορίας). Καλύπτοντας λοιπόν ταυτόχρονα τρία διαφορετικά πεδία γνώσης, θα επιτευχθεί πληρέστερη κατανόηση του τραγουδιού και θα υπάρχει στα παιδιά η αίσθηση ότι γνωρίζουν καλύτερα το αντικείμενο με το οποίο ασχολούνται.

Στην περίπτωση της μουσικής παιδαγωγικής η έννοια της διαθεματικότητας μπορεί να ταυτιστεί με τη συγκέντρωση διαφορετικών προσεγγίσεων της

μουσικής αγωγής γενικά. Η μουσική, ως τέχνη, συνδέεται άμεσα με το συναίσθημα και ο τρόπος που πρέπει να αντιμετωπιστεί στα πλαίσια της παιδαγωγικής είναι να «βιωθεί συναισθηματικά»³¹ και όχι απλά να μπει στη διαδικασία της διδασκαλίας. Οι μουσικές δραστηριότητες από τη φύση τους έχουν δημιουργηθεί γι' αυτόν ακριβώς το σκοπό. Να βιώνονται με τρόπο κινητικό, φωνητικό και κυρίως συναισθηματικό. Τα παιδιά χρησιμοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερες αισθήσεις στο πλαίσιο μιας δραστηριότητας, εμβαθύνουν περισσότερο σε αυτή, την κατανοούν καλύτερα και επιπλέον έχουν την αίσθηση της ολοκληρωμένης συμμετοχής στη διαδικασία της μάθησης.

Η ίδια η επιστήμη της μουσικής παιδαγωγικής έχει διαθεματική προσέγγιση καθώς πολλές επιστήμες συνδιαλέγονται ώστε να επιτευχθούν οι διδακτικοί της στόχοι. Ήδη έχουμε αναφέρει την ψυχολογία ως άμεσα συνδεδεμένη επιστήμη με αυτή της μουσικής παιδαγωγικής, τον Jean Piaget με την γνωστική εξελικτική θεωρία και τον Howard Gardner με τη θεωρία της καλλιτεχνικής ανάπτυξης και της πολλαπλής νοημοσύνης. Άλλες επιστήμες οι οποίες συνδιαλέγονται με την επιστήμη της μουσικής παιδαγωγικής είναι η κοινωνιολογία της μουσικής, η νευρομουσικολογία, η μουσικοθεραπεία. Όλα αυτά τα γνωστικά αντικείμενα «επηρεάζουν τη θέση και τη χρήση της μουσικής στα αναλυτικά εκπαιδευτικά προγράμματα όλων των βαθμίδων σε παγκόσμια κλίμακα»³².

Ο ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΗΧΟΙΣΤΟΡΙΕΣ ΩΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Ο μύθος ως εκπαιδευτική πρακτική υπάρχει από τα αρχαία χρόνια. Σε ένα λεξικό λογοτεχνικών όρων αναφέρεται στη λέξη μύθος: ο όρος «μύθος» νοείται με το περιεχόμενο που πρώτος του έδωσε ο Αριστοτέλης. [...] Στην ομηρική λ.χ. Οδύσσεια, όλες οι περιπέτειες του Οδυσσέα, μέχρι να φτάσει στην Ιθάκη, συνιστούν το μύθο³³. Ο μύθος είναι ένα αφηγηματικό κείμενο με συγκεκριμένο

³¹ Αντωνακάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007, σελ. 109.

³² Ο.π., σελ. 135.

³³ Παρίσης Ιωάννης, Παρίσης Νικήτας, *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2008, σελ. 125.

περιεχόμενο, ιστορία και υπόθεση. Είναι το βασικό στοιχείο της αφήγησης και «περιέχει τη συνολική αφηγημένη δράση: επεισόδια, γεγονότα, περιστατικά, συγκρούσεις μεταξύ των προσώπων...»³⁴.

Η λαϊκή παράδοση στην Ελλάδα είναι γεμάτη από μύθους και βέβαια παραμύθια. Τα παραμύθια είναι αρκετά μεταγενέστερος όρος αλλά φυσικά οι δύο έννοιες συνδέονται μεταξύ τους. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα παραμύθια είναι ένας περισσότερο εκλαϊκευμένος όρος και είναι πολύ διαδεδομένα στην δημιουργική απασχόληση των παιδιών.

Τα παραμύθια είναι πολύ σημαντικά για τα παιδιά γιατί εμπεριέχουν γενικές εμπειρίες, παγκοσμίως αποδεκτές. Έχουν θέματα, ιδέες και συναισθήματα που διασχίζουν τα σύνορα των πολιτισμών, των γλωσσών και των ηλικιακών ομάδων³⁵. Τα παραμύθια αναπτύσσουν σε μεγάλο βαθμό τη δημιουργική φαντασία των παιδιών και μάλιστα με δραστικό τρόπο, αφού ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά τους είναι η αμεσότητα. Η ευρεία θεματολογία των παραμυθιών περιέχει αξίες που αφορούν τη φιλία, τη νίκη του καλού έναντι του κακού, την παντοτινή αγάπη ακόμα και την κατάργηση του θανάτου (που πολλές φορές τον φοβούνται τα παιδιά). Οι γενικές αυτές αξίες λειτουργούν κατευναστικά στην ψυχολογία των παιδιών και επιπλέον έχουν διδακτικό χαρακτήρα.

Τα παραμύθια περιέχουν το στοιχείο της υπερβολής. Μιλούν για γίγαντες και νεράιδες, για ζώα που μιλάνε όπως οι άνθρωποι (μύθοι του Αισώπου), για νάνους και αυτές οι παρομοιώσεις βοηθούν πολύ στην κατανόηση των διάφορων αξιών της ζωής από τα παιδιά. Προβάλλουν έναν όμορφο, ιδεατό κόσμο που όμως τα ουσιώδη στοιχεία του είναι κοινά με τον πραγματικό κόσμο. Σύμφωνα με τον Β. Αναγνωστόπουλο: « Το παραμύθι με τα φανταστικά, απίθανα, αδύνατα και υπερφυσικά στοιχεία έχει σκοπό να τέρψει και να διεγείρει τη φαντασία, γι' αυτό αποτελεί άριστη τροφή των μικρών παιδιών. Δεν καταλήγει κατ' ανάγκην σε ηθικό δίδαγμα, αλλά η όλη αφήγηση διδάσκει το παιδί ηθικά και αισθητικά και

³⁴ Ο. π., σελ. 125.

³⁵ Αρκετές πληροφορίες για τα παραμύθια έχω πάρει από την Πτυχιακή εργασία της Μαρίας Παπαθανασίου με τίτλο «Διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση και λογοτεχνία» από το Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης.

τονίζει την υπεροχή του καλού πάνω στο κακό, με βάση τη διαλεκτική φιλοσοφία των αντιθέσεων»³⁶.

Τα παραμύθια είναι διαχρονικά και στην περίπτωση εκπαίδευσης των παιδιών νηπιακής ηλικίας αποδεικνύονται ιδανικά. Στην περίπτωση βέβαια της μουσικής παιδαγωγικής, μπορούν πολύ εύκολα να συνδυαστούν με τις ηχοιστορίες και μαζί να αποτελέσουν ένα κατάλληλο εκπαιδευτικό εργαλείο ώστε το παιδί να απασχοληθεί δημιουργικά και ανάλογα με τη «φύση» των ηχοιστοριών να πετύχει πολύ περισσότερους διδακτικούς στόχους.

Οι ηχοιστορίες ως μουσικές δραστηριότητες αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία μουσικών παιχνιδιών που σχετίζεται με την ένταξη ηχητικού υλικού σε μια απλή ιστορία. Η μουσική επένδυση μπορεί να γίνει με μουσικά όργανα, με ήχους της ανθρώπινης φωνής ή με τραγούδια. Φυσικά οι ιστορίες είναι διαμορφωμένες στην ηλικία των παιδιών, στα ενδιαφέροντα και στις δυνατότητες τους. Η χρήση μουσικών οργάνων κατά την αφήγηση μιας ηχοιστορίας είναι καλό να προτρέπεται από τον εκπαιδευτικό γιατί τα παιδιά με αυτόν τον τρόπο θα νιώθουν τα ίδια μέρος της ιστορίας. Είναι πολύ σημαντικό να αντιλαμβάνονται ότι συμμετέχουν ενεργά στην ηχοιστορία. Το μέγεθος της κάθε ιστορίας εξαρτάται μόνο από την ηλικία των παιδιών.

Εισάγουμε στο μάθημα τις ηχοιστορίες ξεκινώντας με το να παίζουν όλα τα παιδιά ταυτόχρονα από ένα όργανο και σιγά σιγά να ξεχωρίζουν με δύο και μετά με περισσότερα όργανα. Σε αυτή τη φάση, επειδή μαθαίνουν πολλά διαφορετικά όργανα και ήχους, πρέπει να τους δίνεται χρόνος και χώρος να πειραματιστούν. Σημαντικό για την επιλογή του οργάνου είναι το στοιχείο της γλώσσας, το οποίο θα αναπαρασταθεί ηχητικά, πρέπει να παίζεται πάντα από το ίδιο όργανο και οι ηχητικές του ιδιότητες πρέπει να αντικατοπτρίζονται στον ήχο του οργάνου. Για παράδειγμα ο καλπασμός των αλόγων θα παιχτεί από ξύλινα ραβδάκια. Όσο λοιπόν τα παιδιά αποκτάνε εμπειρία με τις ηχοιστορίες, τόσο πιο εύκολα επιλέγουν όργανα και στη συνέχεια τα συμπεριλαμβάνουν στην ιστορία. Τέλος πρέπει να σημειωθεί πως είναι σημαντικός και ο τρόπος της αφήγησης. Η αφήγηση από μόνη της πρέπει να παίζει με τις φωνητικές δυνατότητες, έτσι ώστε

³⁶ Παπαθανασίου Μαρία, *Διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση και λογοτεχνία*, Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 17.

να μην είναι μονότονη και βαρετή και ο αφηγητής να κάνει παύσεις για να δίνεται χρόνος στο μουσικό μέρος.

Η προετοιμασία επίσης των παιδιών είναι πολύ σημαντική πριν την έναρξη της ηχοιστορίας από τον εκπαιδευτικό. Για να εισάγει τα παιδιά στο θέμα της ηχοιστορίας μπορεί να τους δείξει κάποιες εικόνες σχετικές με την ιστορία που θα ακούσουν ώστε αρχικά να έχουν την οπτική επαφή. Έπειτα πρέπει να προσδιοριστούν οι ήχοι που θα ακουστούν κατά τη διάρκεια της ηχοιστορίας. Εάν αποτελούνται από μουσικά όργανα θα πρέπει να προηγηθεί ένα ακουστικό παράδειγμα από τον εκπαιδευτικό. Εάν τα παιδιά χωριστούν σε ομάδες, πριν αρχίσει η δράση θα πρέπει να γνωρίζουν όλα τα παιδιά τι πρέπει να κάνουν, χωρίς όμως να αποκαλυφθεί από τον εκπαιδευτικό η πλοκή της ιστορίας. Με αυτόν τον τρόπο θα υπάρχει αγωνία από τα παιδιά και επομένως προσοχή. Η όλη προετοιμασία για την έναρξη της ηχοιστορίας προϋποθέτει την παρουσίαση της με δραματικό και ηχητικό τρόπο. Η ηχοιστορία μπορεί να «σταθεί» και μόνη της σαν αυτόνομη μουσική δραστηριότητα αλλά μπορεί να εισχωρήσει και στην αφήγηση ενός παραμυθιού, σε στιγμή κατάλληλη.

Οι ιδέες από τους εκπαιδευτικούς πρέπει να είναι αρκετές ώστε να κρατούν ζωντανό το ενδιαφέρον των παιδιών. Τη δική μου απόπειρα να δομήσω τις σκέψεις μου με σκοπό να δημιουργήσω ολοκληρωμένες μουσικές δραστηριότητες οι οποίες να περιέχουν παραμύθια και ηχοιστορίες, αποκαλύπτει το τρίτο κεφάλαιο της πτυχιακής μου εργασίας, το οποίο περιλαμβάνει σχέδια μαθήματος που περιέχουν παραμύθια και ηχοιστορίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΟΥΣΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΗΧΟΙΣΤΟΡΙΕΣ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται η «πρακτική» προσέγγιση του θέματος μου. Ξεκινώντας με τα σχέδια μαθήματος, αναφέρω τα μέσα τα οποία λαμβάνουν μέρος στις μουσικές μου δραστηριότητες, που είναι τα παραμύθια και οι ηχοιστορίες, ορισμένα μουσικά όργανα και για κάθε περίπτωση και ορισμένα άλλα αντικείμενα. Έχω επιλέξει να αφηγηθώ το κάθε μουσικό παραμύθι και ταυτόχρονα να σχολιάζω και να διευκρινίζω τις κινήσεις μου ή τις κινήσεις και αντιδράσεις των παιδιών. Θα πρέπει να τονίσω σε αυτό το σημείο ότι οι συγκεκριμένες ιδέες έχουν «δοκιμαστεί» σε παιδιά και μετά την αφήγηση ακολουθεί και ο απολογισμός της κάθε δραστηριότητας. Προσπαθώ μετά το πέρας της κάθε δραστηριότητας να καταλάβω αν άρεσε στα παιδιά, αν πέτυχα τους εκπαιδευτικούς μου στόχους και αν πέρασαν ευχάριστα με την όλη διαδικασία. Ακολουθούν τα παραμύθια μου...

«ΤΟ ΕΛΑΤΟ»

ΣΤΟΧΟΙ:

- Εξερεύνηση και πειραματισμός των παιδιών στους διάφορους ήχους που παράγει η ανθρώπινη φωνή ή τα μουσικά όργανα.
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας των παιδιών.
- Τα παιδιά να περάσουν ευχάριστα το χρόνο τους, να ευχαριστηθούν με τη διαδικασία.
- Καλλιέργεια της συνεργασίας μεταξύ των παιδιών αλλά και με τον εκπαιδευτικό.

ΜΕΣΑ – ΥΛΙΚΑ:

- Μουσικά όργανα.
- Το παραμύθι «Το έλατο».

ΣΥΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ:

- Φυσική αγωγή
- Δραματική τέχνη

«ΤΟ ΕΛΑΤΟ»

Σε ένα μακρινό δάσος, όπου κατοικούσαν ψηλά και όμορφα δέντρα ζούσε κι ένα μικρό έλατο. Ήταν αδύναμο και τα μικρά κλαδιά του μόλις που σηκώνονταν λίγο πιο πάνω από το έδαφος.

Γύρω του υψώνονταν υπερήφανα πολλά δέντρα. Αυτό όμως που ξεχώριζε περισσότερο ήταν μια γέρικη βελανιδιά μ' ένα χοντρό κορμό, που πάνω οι σκίουροι και τα πουλιά κινούνταν με άνεση.

Κάποια παιδάκια κάνουν τα πουλιά με ήχους της φλογέρας και κάποια τους σκίουρους που περπατάνε με ξυλάκια.

Με τόσα ζώα πάνω της, η βελανιδιά ήταν το πιο ευτυχισμένο δέντρο του δάσους και γι' αυτό το μικρό έλατο τη ζήλευε. Στη βελανιδιά κατοικούσε και μια γριά κουκουβάγια που αγαπούσε πολύ το μικτό έλατο και προσπαθούσε να το εμψυχώνει.

Φωνή: κάποιο παιδάκι κάνει την κουκουβάγια

Κάθε φορά που ένα σμήνος πουλιών ερχόταν στη βελανιδιά τα συμβούλευε να κάτσουν στο έλατο.

- Να πάμε να ζήσουμε εκεί; Είσαι τρελή! Είναι πολύ μικρό δέντρο, γελούσαν εκείνα.

Κάποτε ήρθε μια οικογένεια κουνελιών για να σκάψει τη φωλιά της στις ρίζες της βελανιδιάς.

Ακούγονται ήχοι από σκάψιμο, κάποια παιδάκια χτυπάνε ένα ντέφι.

Η γριά κουκουβάγια μεσολάβησε ξανά:

- Εδώ υπάρχει πολύς κόσμος. Ξέρω ένα μέρος όπου μπορείτε να ζήσετε καλύτερα. Εκεί, κάτω από εκείνο το έλατο. Τα κουνέλια ξέσπασαν σε γέλια:

- Κάτω απ' αυτό το μικρό δεντράκι; Θα πέσει μόλις αρχίσουμε το σκάψιμο. Οι ρίζες του είναι αδύναμες.

Το δεντράκι αισθάνθηκε ταπεινωμένο. Ήθελε να φύγει από αυτό το δάσος όπου όλοι το περιφρονούσαν. Όσπου έφτασε το φθινόπωρο και μαζί μ' αυτό κι οι ξυλοκόποι.

Κάποια παιδάκια χτυπάνε ρυθμικά το τύμπανο.

Παρατήρησαν με προσοχή ποια δέντρα του δάσους έπρεπε να κοπούν. Πόσο επιθυμούσε το έλατο να ήταν ένα από αυτά!

Αν το έκοβαν θα γνώριζε τον κόσμο. Όμως οι ξυλοκόποι το προσπέρασαν. Το μικρό έλατο λύγισε τα κλαδιά του κλαίγοντας από λύπη.

Ένα παιδάκι παίζει μια λυπημένη δοξαριά στο βιολί.

Ποτέ δε θα κατάφερνε να γνωρίσει τον κόσμο όπως τα άλλα δέντρα που τα έκοβαν οι ξυλοκόποι για τα μεγάλα και γερά κλαδιά τους.

- Έχε υπομονή και συνέχισε να υψώνεις τα κλαδιά σου, το παρηγόρησε η κουκουβάγια.

Το μικρό έλατο αποφάσισε να περιμένει. Και όσο περίμενε ο κορμός και τα κλαδιά του γίνονταν πιο δυνατά, και το φύλλωμά του όλο και πιο πυκνό.

Ένταση, κάποιο παιδάκι χτυπάει τα πιάτα.

Όσπου έφτασε πάλι το φθινόπωρο και ήρθαν οι ξυλοκόποι να σημαδέψουν τα δέντρα που θα έπρεπε να κοπούν.

Κάποια παιδάκια χτυπάνε ρυθμικά το τύμπανο.

Το έλατο τότε τέντωσε με υπερηφάνεια τα κλαδιά του. Τότε, ένας από αυτούς παρατήρησε το έλατο που άπλωνε τα κλαδιά του σαν χέρια υψωμένα στον ουρανό.

- Αυτό το έλατο είναι ό, τι πρέπει, είπε στον άλλον, κι εκείνος συμφώνησε. Μετά από λίγο έφτασαν πολλοί άντρες με κοφτερά τσεκούρια, έκοψαν το έλατο.

Κάποια παιδάκια χτυπάνε ρυθμικά το ντέφι.

Και το έβαλαν μαζί με άλλα κομμένα δέντρα, σε ένα κάρο που το έσερναν τέσσερα δυνατά άλογα.

Κάποια παιδάκια χτυπάνε με τα χέρια τους τα πόδια τους και τρέχουν γύρω γύρω.

Επιτέλους, θα ήταν χρήσιμο. Η φίλη του η κουκουβάγια το αποχαιρέτησε με ένα εύθυμο σφύριγμα.

Φωνή: κάποιο παιδάκι σφυρίζει ρυθμικά.

Το κάρο διέσχισε μια μεγάλη απόσταση μέχρι που έφτασε μπροστά από ένα όμορφο σπίτι. Ένας από τους άντρες κατέβασε το έλατο και χτύπησε την πόρτα.

Κάποιο παιδάκι χτυπάει την πόρτα.

Μια γυναίκα άνοιξε:

- Φέραμε το έλατο για τις γιορτές. Είναι μικρό και όμορφο, όπως το ήθελαν τα παιδιά.

Το δεντράκι αισθάνθηκε την καρδιά του να χτυπάει με χαρά κάτω από τον κρύο κορμό του.

Κάποιο παιδάκι χτυπάει τα ξυλάκια.

Σ' εκείνο το σπίτι το περίμενε η πι μεγάλη ευτυχία της ζωής του. Μια χαρούμενη παρέα παιδιών βγήκε να το υποδεχτεί με γέλια και ζωηρές φωνές. Το πήγαν στο σαλόνι κι εκεί το τοποθέτησαν σε μια μεγάλη γλάστρα. Έπειτα, στόλισαν τα κλαδιά του με λαμπερά φωτάκια και πολύχρωμα στολίδια. Στην κορυφή του έβαλαν ένα λαμπερό αστέρι. Τα παιδιά έκαναν ένα κύκλο γύρω από το έλατο και τραγουδούσαν χαρούμενα.

Τα παιδάκια τραγουδάνε χριστουγεννιάτικα τραγούδια.

- Είναι το πιο όμορφο χριστουγεννιάτικο δέντρο που είχαμε ποτέ, είπαν όλοι με μια φωνή.

Το έλατο εδώ θα μπορούσε να ζήσει ευτυχισμένο, να δει και να μάθει πολλά πράγματα κοντά σ' αυτή την καλή οικογένεια. Με μεγάλη χαρά αισθάνθηκε ένα απαλό φτερούγισμα στο παράθυρο και είδε πως η φίλη του, η κουκουβάγια, έφευγε αποχαιρετώντας το για πάντα.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Αρχικά, συζήτησα με τα παιδιά τι θα κάνουμε, παρατήρησα ότι ενθουσιάστηκαν αρκετά και το περίμεναν με ανυπομονησία γιατί τους αρέσει που βοηθάνε στην ιστορία και παίρνουν πρωτοβουλίες από το να κάθονται απλώς και να ακούν μια ιστορία. Νιώθουν χρήσιμα και προσπαθούν όλα μαζί σαν μια ομάδα (κοινωνικοποίηση των παιδιών), να κάνουν σωστά όσα τους έχουν ζητηθεί να κάνουν. Διάβασα το παραμύθι, αργά έτσι ώστε να τους δίνω χρόνο να σκεφτούν. Παράλληλα, υπήρχε μια δραματοποίηση στο παραμύθι, δεν αφηγούμουν απλώς μια ιστορία. Κι αυτό βοηθούσε ακόμη περισσότερο τα παιδιά.

Όταν τελείωσε η αφήγηση του παραμυθιού, το ξαναδιάβασα για δεύτερη φορά αλλά αυτή τη φορά σταματούσα σχεδόν σε κάθε πρόταση και ρωτούσα τα παιδιά αν υπάρχει κάποιο ζώακι που θα κάνουμε τον ήχο του ή τα δέντρα ή τους ξυλοκόπους και αν ναι με ποιόν τρόπο. Χρησιμοποιήσαμε για τα χτυπήματα των ξυλοκόπων με τα τσεκούρια τους στα δέντρα το ντέφι, για την κουκουβάγια χρησιμοποιήσαμε φωνή καθώς τα παιδιά σε αυτό το σημείο είχαν προβληματιστεί για το πιο μουσικό όργανο θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουν για να μιμηθούν τον ήχο της κουκουβάγιας. Επίσης, χρησιμοποιήσαμε το τύμπανο για να κάνουμε τον ήχο των δέντρων που κόβονται από τους ξυλοκόπους, κάποιο από τα παιδάκια χτύπησε τα πιάτα για να φανερώσει την ένταση που υπήρχε όταν μεγάλωνε το μικρό έλατο. Χρησιμοποιήσαμε το βιολί για να φανερώσουμε την λύπη και για τα πουλιά φλογέρα και ξυλάκια για τους σκίουρους.

Όταν χώρισα τα παιδιά σε ομάδες και είπαμε ποια παιδάκια θα κάνουν τους ξυλοκόπους, ποια παιδάκια θα μιμηθούν τα ζώα και το έλατο ξεκίνησα την αφήγηση αργά και σταθερά. Στο τέλος, στο σημείο του παραμυθιού όπου τα παιδιά γύρω από το έλατο τραγουδάνε χριστουγεννιάτικα τραγούδια το διασκέδασαν πολύ και μπήκαν στο πετσί του ρόλου σα να ήταν Χριστούγεννα! Συνδυάσαμε χορό και τραγούδι. Πάλι με ενθουσιασμό και προσμονή περίμεναν την σειρά τους! Ήξεραν πλέον τι να κάνουν και ήταν πιο σίγουρα για τον εαυτό τους και πιο συγκεντρωμένα. Όποιο παιδάκι ξεχνούσε την σειρά του τα άλλα του έλεγαν ότι τώρα πρέπει να κάνει π.χ. το σφύριγμα της κουκουβάγιας. Βοηθούσαν το ένα το άλλο και τα επιβράβευσα γι' αυτό.

«ΤΟ ΥΠΝΑΡΟΥΔΙΚΟ ΠΟΝΤΙΚΑΚΙ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑΚΙΑ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ»

ΣΤΟΧΟΙ:

- Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους
- Να αισθανθούν ότι ανήκουν σε μια ομάδα
- Να γνωριστούν μεταξύ τους καλύτερα και να μάθουν να συνεργάζονται
- Τα παιδιά να αισθανθούν χαρά για τη μουσική μέσα από το παραμύθι

ΜΕΣΑ-ΥΛΙΚΑ:

- Μουσικά όργανα
- Το παραμύθι «Το υπναρούδικο ποντικάκι και τα προβατάκια του ύπνου»

ΣΥΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ:

- Φυσική αγωγή
- Δραματική τέχνη

«ΤΟ ΥΠΝΑΡΟΥΔΙΚΟ ΠΟΝΤΙΚΑΚΙ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑΚΙΑ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ»

Η Μάγια το ποντικάκι έχει μια μυτούλα σουβλερή, γκρίζο απαλό τρίχωμα, μαύρα ματάκια σαν ελίτσες κι αγαπάει πολύ τον ύπνο. Όταν φτάνει η ώρα να κοιμηθεί, φοράει πάντα ένα σκούφο με κόκκινες και άσπρες ρίγες και μια άσπρη

φούντα στην κορφή. Και φυσικά, η Μάγια, το υπναρούδικο ποντικάκι, μένει σε ένα ονειρόσπιτο. Ένα στρογγυλό και πολύχρωμο καλυβάκι με μια στέγη από τυρί.

Σε κάθε δωμάτιο του όμορφου σπιτιού της η Μάγια μπορεί να ονειρεύεται και κάτι διαφορετικό. Στην κουζίνα τα όνειρά της είναι γεμάτα βουνά από σαλάμια και σάντουιτς με τυρί. Στο σαλόνι βλέπει όνειρα με ιππότες, στο μπάνιο αφρόλουτρα και σαπουνόφουσκες στα χρώματα του ουράνιου τόξου. Κι όταν η Μάγια δεν μπορεί να κοιμηθεί, τότε πηγαίνει βόλτα στον ονειρόκηπο. Ή μια επίσκεψη στο ονειρολίβαδο, όπου χαζεύει τα προβατάκια του ύπνου που πηδούν, το ένα πίσω από το άλλο, πάνω απ' το φράχτη.

Φωνή: κάποια παιδάκια κάνουν τα πρόβατα.

Γιατί η Μάγια ξέρει καλά, όπως ξέρουμε όλοι μας, πως, όταν δε σε παίρνει ο ύπνος, πρέπει να κλείσεις τα μάτια σου και ν' αρχίσεις να μετράς τα προβατάκια που πηδούν πάνω απ' το φράχτη του ονειρολίβαδου. Έτσι, αποκοιμιέσαι αμέσως. Άλλοτε, πάλι, η Μάγια συναντάει το νάνο του ύπνου. Κάθονται μαζί στην όχθη της γαλατένιας λίμνης κι ο νάνος νανουρίζει τη Μάγια με παραμύθια, μέχρι που ο ύπνος βαραίνει τα βλέφαρά της.

Κάποιο βράδυ όμως η Μάγια πήγε στο ονειρολίβαδο, και τι να δει; Τα προβατάκια ξαπλωμένα στο πράσινο χορτάρι, κοιμόντουσαν όλα γαλήνια. Το πιο παχουλό μάλιστα ροχάλιζε...

Φωνή: κάποιο παιδάκι ροχαλίζει.

...κι ο νάνος στεκόταν ανάμεσά τους και τραβούσε τα μαλλιά του από την αγωνία! Πηγαινοερχόταν,

Κάποιο παιδάκι χτυπάει ρυθμικά ένα τουμπερλέκι.

σφύριζε,

Κάποιο παιδάκι σφυρίζει ένα σκοπό.

και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να τα ξυπνήσει. Τους τσιμπούσε τη μύτη, τους γαργαλούσε το σαγόνι, τραβούσε τις μάλλινες μπούκλες τους. Όμως τίποτα! Τα πρόβατα δε σάλευαν, συνέχιζαν το γλυκό τους ύπνο!

Τότε ο νάνος εξήγησε στη Μάγια τι είχε συμβεί. Ένα σακί με άμμο είχε πέσει από το καρτσάκι κι είχε χυθεί στο ονειρολίβαδο.

Με ένα χειροποίητο μουσικό όργανο ένα παιδάκι κάνει πως χύνεται η σκόνη.

Κι έτσι, τα προβατάκια του ύπνου, αντί να πηδούν πάνω απ' το φράχτη, είχαν βυθιστεί σε ύπνο βαθύ και γαλήνιο. «Έχω μια ιδέα» φώναξε η Μάγια κι έτρεξε σαν αστραπή στην ονειροκουζίνα της

Κάποιο παιδάκι χτυπάει με ξυλάκια.

Όταν ξαναγύρισε στο λιβάδι, κρατούσε στα χέρια της μια στοίβα κατσαρόλες και τηγάνια. Ο νάνος και η Μάγια άρχισαν να παίζουν μουσική, χτυπώντας τις κατσαρόλες, τα τηγάνια, κάνοντας απίστευτη φασαρία!

Όλα τα παιδάκια μαζί χτυπάνε ρυθμικά τα μουσικά όργανα που έχουν.

Ύστερα από λίγο το πρώτο προβατάκι τρεμόπαιξε τα βλέφαρά του και κοίταξε γύρω του μ' ένα νυσταγμένο βλέμμα. Κι έπειτα ξύπνησε ένα άλλο προβατάκι, κι άλλο ένα, κι άλλο ένα. Τελευταίο πετάχτηκε από τον ύπνο του το παχουλό προβατάκι. Κι άρχισαν όλα, σιγά σιγά, αργά στην αρχή κι έπειτα όλο και πιο γρήγορα, να πηδούν πάνω από το φράχτη.

Κάποια παιδάκια χτυπάνε ρυθμικά τουμπερλέκι.

Ο νάνος του ύπνου αναστέναξε ανακουφισμένος. Σκαρφάλωσε στην καρότσα του, αποχαιρέτισε τη Μάγια και τα προβατάκια και χάθηκε στον ουρανό. Η Μάγια γύρισε στο σπίτι της χαμογελώντας ευχαριστημένη. «Νομίζω πως μου αξίζει τώρα να ονειρευτώ το πιο τέλειο όνειρο!» σκέφτηκε. Έτρεξε γρήγορα γρήγορα στο δωμάτιό της,

Κάποιο παιδάκι χτυπάει ρυθμικά ξυλάκια.

ανέβηκε στο λατρεμένο της κρεβάτι, φόρεσε τον σκούφο του ύπνου, χώθηκε κάτω από την κουβέρτα, βούλιαξε στα μαξιλάρια, τέντωσε τα χέρια της και μ' ένα τεράστιο χασμουρητό γλίστρησε σε ένα μαγικό όνειρο.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Στο «υπναρούδικο ποντικάκι και τα προβατάκια του ύπνου» εξήγησα στα παιδιά ότι θα πούμε ένα παραμύθι στο οποίο θα πάρουν μέρος και αυτά αλλά όχι μόνο με μίμηση των ήχων αλλά θα το παίζουμε σαν ένα σκετσάκι. Χάρηκαν πολύ με την ιδέα και αναρωτήθηκαν τι θα κάνουν. Έβγαλα σε φωτοτυπίες το παραμύθι και το μοίρασα στα παιδιά. Διαβάσαμε όλοι μαζί το παραμύθι, έδωσα στο κάθε παιδί τον ρόλο του και το καθένα έδωσε μια ιδέα για το πώς θα μιμηθούν τους ήχους από το ποντικάκι και τα πρόβατα και με ποιο τρόπο θα

αναπαράγουν τους ήχους όπως την αστραπή, τον νάνο που πηγαινοερχόταν, το σακί με την άμμο που σκίστηκε, το τρέξιμο του ποντικιού. Αφού αποφασίσαμε ποιο παιδάκι θα κάνει τι και αντιστοιχίσαμε τους διάφορους ήχους του παραμυθιού με μουσικά όργανα, μέλη του σώματος και την φωνή. Το ξαναδιαβάσαμε και σε κάθε παράγραφο σταματούσαμε για να κάνουμε πρόβα.

Αφού τελείωσε η αφήγηση και αφού τα παιδιά κατάλαβαν τι θα κάνουν και πότε ήταν η σειρά τους, πήγα σε μια άκρη κι έκανα τον αφηγητή τη ιστορίας. Τα παιδιά τώρα είχαν περισσότερη αγωνία από ποτέ διότι έπαιζαν μια μικρή θεατρική παράσταση! Διάβαζα πάλι την ιστορία αργά κι έκανα μεγάλες παύσεις έτσι ώστε να αφήνω χρόνο και χώρο στα παιδιά να παίζουν σωστά τον ρόλο τους. Κάποια παιδιά δυσκολεύτηκαν αλλά τα λάθη τους έκαναν όλοι την παρέα να γελάσει και να νιώσει πιο όμορφα. Συνέχισαν με μεγαλύτερο ενθουσιασμό, έδειξαν ακόμη περισσότερο ενδιαφέρον και όλα τα παιδιά τα πήγαν εξίσου καλά. Υπήρχε σωστός συγχρονισμός από τα παιδιά που ταυτόχρονα άκουγαν την αφήγηση του παραμυθιού, μιμούνταν τους ήχους και έπαιζαν το σκετσάκι! Όταν τελείωσε η αφήγηση μου ζήτησαν να το ξανακάνουμε άλλη μια φορά στην οποία τα κατάφεραν ακόμη καλύτερα!

«ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΤΗΣ ΒΡΕΜΗΣ»

ΣΤΟΧΟΙ:

- Να εκφραστούν τα παιδιά μέσα από τη μουσική.
- Εξερεύνηση και πειραματισμός των παιδιών στους διάφορους ήχους που παράγει η ανθρώπινη φωνή ή τα μουσικά όργανα.
- Να νιώσουν χαρά για τη μουσική μέσα από το παραμύθι.
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας των παιδιών.

ΜΕΣΑ-ΥΛΙΚΑ:

- Μουσικά όργανα
- Το παραμύθι «Οι μουσικοί της Βρέμης»

ΣΥΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ:

- Φυσική αγωγή
- Δραματική τέχνη

«ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΤΗΣ ΒΡΕΜΗΣ»

Κάποτε ζούσε ένας γκρίζος γάιδαρος,

Φωνή: κάποιο παιδάκι κάνει τον γάιδαρο

που είχε πια κουραστεί να κουβαλάει σάκους με αλεύρι από το μύλο.

- Είσαι πια πολύ γέρος γι' αυτή τη δουλειά, του είπε κάποια μέρα ο μυλωνάς.

«Πρέπει να φύγω από εδώ», σκέφτηκε τότε ο γάιδαρος. «Σίγουρα, αύριο-μεθαύριο, ο μυλωνάς θα αγοράσει έναν άλλο γάιδαρο, νέο και δυνατό, και θα με πουλήσει».

Το ίδιο βράδυ κιόλας, ο γάιδαρος άφησε το μύλο και έφυγε για να βρει την τύχη του.

- Γάιδαρε, πού πας τόσο αργά μέσα στη νύχτα; τον ρώτησε μια κουκουβάγια.

- Δε με θέλουν πια στο μύλο... Αποφάσισα, λοιπόν, να φύγω. Θα πάω στη Βρέμη να γίνω μουσικός! Αντίο, κυρά-κουκουβάγια! Ίσως κάποια μέρα να ακούσεις να μιλάνε για μένα...

Ο γάιδαρος δεν γύρισε να κοιτάξει πίσω του. Έφυγε όσο μπορούσε πιο γρήγορα. Περπατούσε ασταμάτητα όλη τη νύχτα.

Την αυγή είχε μια παράξενη συνάντηση. Ένα κυνηγόσκυλο

Φωνή: κάποιο παιδάκι κάνει τον σκύλο

κοιμόταν στην άκρη του δρόμου. Είχε και βαριανάσινε.

- Τι έχεις, φίλε μου; τον ρώτησε ο γάιδαρος.
- Το αφεντικό μου θέλησε να με σκοτώσει γιατί, καθώς λέει, δεν είμαι πια τόσο καλός και γρήγορος στο κυνήγι. Το 'σκασα, λοιπόν, κι εγώ για να γλυτώσω. Τώρα όμως δεν ξέρω πού να πάω. Πεινάω και διψάω...
- Μοιάζει με το δικό μου αφεντικό, γιατί κι εκείνος δε θέλει πια ένα γέρο γάιδαρο. Τι λες, έρχεσαι μαζί μου; Πηγαίνω στη Βρέμη να γίνω μουσικός.
- Μουσικός; Γιατί όχι. Θα έρθω για να είμαστε παρέα, είπε ο Πιστός, ο σκύλος, δείχνοντας πολύ χαρούμενος που βρήκε ένα φίλο.

Πήραν το μονοπάτι που οδηγούσε στη Βρέμη, περπατώντας πλάι-πλάι.

Ένα παιδάκι χτυπάει ρυθμικά με τα ξυλάκια

Είχαν πολύ δρόμο μπροστά τους, γιατί η πόλη ήταν πολύ μακριά.

Ο Γάιδαρος και ο Πιστός συνέχισαν το δρόμο τους σφυρίζοντας έναν εύθυμο σκοπό.

Φωνή: 2 παιδάκια τραγουδάνε

Ξαφνικά ένας παράξενος θόρυβος τους έκανε να σταματήσουν.

- Άκουσα καλά; αναρωτήθηκε ο Γάιδαρος. Κάτι πρέπει να βρίσκεται κοντά στη λιμνούλα.

Πραγματικά, κοντά στη λίμνη, ο γάιδαρος και ο σκύλος βρήκαν έναν ηλίκιωμένο γάτο να κλαίει.

ένα παιδάκι κάνει το κλαψούρισμα του γάτου γρατζουνώντας μια χορδή από το βιολί

- Τι σου συμβαίνει και κλαίς έτσι; ρώτησε ο Γάιδαρος.
- Μεγάλη συμφορά! Ψιθύρισε ο Κούρος, ο γάτος. Η κυρά μου πήγε να με πνίξει. Είμαι γέρος λέει, και προτιμώ να μένω στη γωνιά, κοντά στο τζάκι, αντί να κυνηγάω ποντίκια. Τελικά, κατάφερα να το σκάσω, αλλά δυστυχώς δεν έχω πού να πάω τώρα.
- Αχ, αυτά τα αφεντικά! Είναι ολότελα αχάριστοι! Προδίδουν τους πιο πιστούς φίλους τους! Τι ντροπή! Καταραμένοι να είναι! Ψιθύρισε ο Πιστός.

- Σήκω πάνω, Κούρο! Είπε ο Γάιδαρος. Έλα μαζί μας. Θα πάμε στη Βρέμη να κάνουμε καριέρα! Θα γίνουμε μουσικοί! Είμαι σίγουρος πως έχεις καταπληκτική φωνή!

- Ευχαριστώ, φίλοι μου, είπε γεμάτος χαρά ο Κούρος. Δεν ξέρω τι θα γινόμεουν χωρίς εσάς.

Ο Κούρος, ο Πιστός και ο Γάιδαρος συνέχισαν το δρόμο παρέα.

3 παιδάκια χτυπάνε ρυθμικά τα ξυλάκια

Σε λίγο, οι τρεις φίλοι περνούσαν μπροστά από ένα αγρόκτημα.

- Κικιρίκου, κικιρίκου!

Φωνή: ένα παιδάκι κάνει τον κόκορα

Λαλούσε ο κόκορας πίσω από τον φράχτη.

- Γιατί φωνάζει έτσι; αναρωτήθηκε ο Πιστός.

- Θα το μάθουμε. Τι σου συμβαίνει, φίλε μου; τον ρώτησε ο Γάιδαρος. Εδώ και πολλά χρόνια, εγώ ήμουν αυτός που ξυπνούσε όλο το αγρόκτημα. Κάθε πρωί, εγώ τους ειδοποιούσα για τον ερχομό του ήλιου.! Αύριο όμως η κυρά μου θα μου κόψει το κεφάλι, γιατί όπως λέει, γέρασα πολύ. Να λοιπόν γιατί φωνάζω, είπε ο κόκορας και δάκρυσε.

Ένα παιδάκι ρίχνει λίγες σταγόνες νερό σε ένα ποτήρι

- Έλα μαζί μας στη Βρέμη, του πρότεινε ο Γάιδαρος.

- Μετά χαράς να έρθω μαζί σας! Είμαι ακόμα πολύ νέος για να καταλήξω στην κατσαρόλα!

Έτσι, ο Πιστός, ο Κούρος και ο Γάιδαρος βρήκαν έναν καινούριο σύντροφο για το ταξίδι τους: τον Έκτορα!

Η Βρέμη ήταν ακόμα πολύ μακριά και οι τέσσερις φίλοι δεν μπορούσαν να φτάσουν εκεί την ίδια ημέρα. Αποφάσισαν, λοιπόν, να περάσουν τη νύχτα σε ένα ξέφωτο του δάσους. Ο Γάιδαρος και ο Πιστός, ξάπλωσαν κάτω από ένα μεγάλο δέντρο, ενώ ο Έκτορας και ο Κούρος προτίμησαν τα κλαδιά του. Εκεί ένιωθαν μεγαλύτερη ασφάλεια.

Ο Έκτορας κοίταξε στο βάθος του ορίζοντα και πρόσεξε ένα μικρό φως.

- Εκεί, πέρα μακριά, βλέπω κάτι... μια λάμψη! Σίγουρα είναι ένα σπίτι, φώναξε ο κόκορας στους φίλους του.

- Ας, πάμε ως εκεί είπε ο Γάιδαρος. Θα είμαστε πιο βολικά κάτω από μια σκεπή και ίσως βρούμε και καμιά φωτιά...

- Έχεις δίκιο, θα νιώσουμε πιο άνετα, συμπλήρωσε ο Πιστός.

Μέσα στο βαθύ σκοτάδι, ο Γάιδαρος, ο Κούρος, ο Πιστός και ο Έκτορας άφησαν το δέντρο και προχώρησαν προς το μικρό φως. Δεν άργησαν να φτάσουν σε ένα ολόφωτο σπιτάκι.

- Γιατί τόσα φώτα; Σίγουρα θα υπάρχει κάποιος μέσα. Κάντε ησυχία! Ψιθύρισε ο Κούρος.

- Πεινάω πολύ, μουρμούρισε ο Πιστός. Γιατί δε ζητάμε ευγενικά να μας φιλοξενήσουν για τη νύχτα;

- Ας πλησιάσουμε αθόρυβα, είπε ο Έκτορας.

Ο Γάιδαρος, που ήταν πιο τολμηρός, προχώρησε πρώτος και έριξε μια ματιά από το παράθυρο.

- Μπα! Τι βλέπω, Πιστέ! Ένα τραπέζι γεμάτο λιχουδιές και μπόλικο κρασάκι... Αλλά ας κρυφτούμε... Είναι και τρεις κλέφτες καθισμένοι γύρω απ' αυτό το τραπέζι και το 'χουν ρίξει στο φαί, ψιθύρισε ο Γάιδαρος.

- Να τους διώξουμε! Πρότεινε ο Πιστός.

- Ναι, ναι, συμφώνησε ο Έκτορας, αλλά πώς;

- Έχω μια ιδέα, είπε ο Γάιδαρος. Θα κάνουμε μια πυραμίδα και μετά θα δείτε τι έχει να γίνει!

Ο Πιστός ανέβηκε στην πλάτη του Γάιδαρου, ο Κούρος πάνω στην πλάτη του Πιστού και ο Έκτορας στο κεφάλι του Κούρου.

- Φίλοι, κρατηθείτε καλά! Με το τρία... θα ορμήσουμε μέσα από την πόρτα, φωνάζοντας με όλη μας τη δύναμη, είπε ο Γάιδαρος.

- Θα δώσουμε ένα καταπληκτικό ρεσιτάλ! Συμπλήρωσε ο Έκτορας.

- Θα είναι η πρώτη μας μουσική παρουσία, πρόσθεσε ο Κούρος.

- Ένα- δύο- τρία... έδωσε το πρόσταγμα ο Γάιδαρος.

Γκουπ!

Ένα παιδάκι χτυπάει δυνατά το τουμπερλέκι

Ο Γάιδαρος έδωσε μια φοβερή κλοτσιά και η πόρτα της καλύβας έφυγε από τη θέση της. Την ίδια στιγμή, ο ίδιος άρχισε να γκαρίζει,

Ένα παιδάκι κάνει τον γάιδαρο

ο Πιστός να γαβγίζει,

Ένα παιδάκι κάνει τον σκύλο

ο Κούρος να νιαουρίζει

Ένα παιδάκι κάνει την γάτα

και ο Έκτορας να λαλεί με όλη του τη δύναμη.

Ένα παιδάκι κάνει τον κόκορα

Τι ξάφνιασμα! Τι κακοφωνία! Οι τρεις ληστές έμειναν με ανοιχτό το στόμα από την κατάπληξη και αμέσως μετά άρχισαν να ουρλιάζουν από το φόβο τους.

- Βοήθεια! Φαντάσματα! Αυτό το σπίτι είναι στοιχειωμένο!

Οι τέσσερις φίλοι συνέχισαν το τραγούδι τους.

Οι κλέφτες δεν περίμεναν άλλο. Το έβαλαν γρήγορα στα πόδια και σαν λαγοί χάθηκαν μέσα στο δάσος.

Ο Γάιδαρος, ο Πιστός, ο Κούρος και ο Έκτορας έμειναν μόνοι στο σπιτάκι και έπесαν πεινασμένοι στο φαγητό! Τι πλούσιο γεύμα ήταν αυτό!

Η νύχτα είχε προχωρήσει, όταν σηκώθηκαν από το τραπέζι. Ο Πιστός ένιωθε φουσκωμένη την κοιλιά του από το μεγάλο φαγοπότι.

- Κλείνουν τα μάτια μου από τη νύστα, είπε ο Γάιδαρος.

- Και τα δικά μου, ψιθύρισε ο Έκτορας.

Ο Πιστός και ο Κούρος διάλεξαν να κοιμηθούν κοντά στο ζεστό τζάκι, ενώ ο Έκτορας και ο Γάιδαρος προτίμησαν τη δροσιά του αχυρώνα.

Τα φώτα έσβησαν και οι θόρυβοι έπαψαν.

Έξω από την καλύβα όμως, οι ληστές περίμεναν!

- Είναι η κατάλληλη στιγμή! Πάμε να πάρουμε το θησαυρό μας, πρόσταξε ο αρχηγός τον πιο κουτό από τους άντρες του.

Αυτός ο κλέφτης όμως, δεν ήταν μόνο κουτός, αλλά και απρόσεκτος. Έδωσε μια με το πόδι του και αναποδογύρισε ένα τραπεζάκι.

Ένα παιδάκι χτυπάει το τουμπερλέκι

Τι θόρυβος ήταν αυτός!

Ο Πιστός και ο Κούρος ξύπνησαν στη στιγμή.

- Παλιάνθρωπε! Φώναξε ο Κούρος και όρμησε πάνω στον κλέφτη. Του γρατζουνούσε με μανία το πρόσωπο, ενώ ο πιστός του δάγκωνε τη γάμπα. Ο ληστής δεν μπορούσε να κάνει τίποτα για να γλιτώσει.

-Λυπηθείτε με! Φώναξε.

Πάνω στην πάλη άφησε να πέσουν από τα χέρια του τα σακούλια με το χρυσάφι που είχε αρπάξει, και έτρεξε να βγει έξω...

Ένα παιδάκι χτυπάει ρυθμικά τα ξυλάκια

Για κακή του τύχη όμως, μπροστά στην πόρτα τον περίμενε ο Γάιδαρος! Με μια δυνατή κλοτσιά, τον έκανε να πετά στον αέρα!

- Κικιρίκου! Λάλησε με θαυμασμό ο Έκτορας.

Φωνή: ένα παιδάκι κάνει τον κόκορα

Ούτε πουλί να ήταν...

Ο ληστής έτρεξε γρήγορα να συναντήσει τους φίλου του, ουρλιάζοντας...

- Μια μάγισσα, με τα μακρουλά της νύχια, μου γρατζούνισε το πρόσωπο... Ένας άντρας με μαχαίρωσε στο πόδι... ένα τέρας με χτύπησε με ένα μαστούνι... και κάποιος φώναζε: «Κρεμάστε τον εκεί ψηλά». Δε γυρίζω στο σπιτάκι! Έλεγε κλαίγοντας. Να φύγουμε μακριά... πολύ μακριά! Αυτό το δάσος είναι μαγεμένο! Υπάρχουν παντού κακά πνεύματα!

Οι τρεις ληστές πήραν δρόμο, αφήνοντας πίσω τους έναν τεράστιο θησαυρό!

Ο Γάιδαρος, ο Πιστός, ο Κούρος και ο Έκτορας τους ακολούθησαν για λίγο μέχρι την άκρη του δάσους.

- Ζήτω! Νικήσαμε! Φώναζε ο Κούρος.

- Έχουμε ένα σπιτάκι δικό μας...

- Και ένα θησαυρό....

- Ας μείνουμε εδώ, πρότεινε ο Γάιδαρος.

Έτσι, οι τέσσερις φίλοι έζησαν ευτυχισμένοι στο μικρό τους σπιτάκι. Δεν τους έλειπε ποτέ τίποτα, γιατί είχαν έναν ολόκληρο θησαυρό. Όσο για το όνειρό τους να γίνουν μουσικοί... το έκαναν πραγματικότητα! Έδιναν τις καλύτερες συναυλίες του δάσους! Βέβαια, όταν ο Έκτορας έβαζε τις στριγκλιές, κάνοντας επίδειξη της φωνής του, οι κάτοικοι του δάσους βούλωναν τα αυτιά τους για να μην τον ακούνε...

Φυσικά, ακόμα περιμένουν στη Βρέμη τους φίλους μας τους μουσικούς...

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Αρχικά, εξήγησα στα παιδιά τι θα κάνουμε. Τους είπα με ενθουσιασμό ότι πρέπει να με ακούν με προσοχή έτσι ώστε στο τέλος της αφήγησης κάθε παιδάκι να με βοηθήσει και να μου πει τη δική του ιδέα για το πώς θα αναπαράγουμε τους ήχους του γαϊδάρου, του σκύλου, της γάτας και του κόκορα

αλλά και τον ήχο της πατημασιάς, το κλάμα κ.α. είτε με την φωνή τους είτε με τα μέλη του σώματός τους ή και με μουσικά όργανα που είχα φέρει όπως βιολί, ξυλάκια, τουμπερλέκι. Στην αρχή ενθουσιάστηκαν πάρα πολύ και ανυπομονούσαν να ξεκινήσει η αφήγηση. Αφηγήθηκα μια φορά το παραμύθι αργά και έδωσα ιδιαίτερη έμφαση όταν η αφήγησή μου έπεφτε πάνω στα ζώα και σε διάφορους άλλους ήχους όπως όταν έπεφτε το τραπέζι, ή τα δάκρυα του κόκορα. Τα παιδιά με άκουγαν με αμείωτο ενδιαφέρον και τα έβλεπα που προβληματιζόντουσαν και προσπαθούσαν να σκεφτούν με ποιο τρόπο να αναπαράγουν τους διάφορους ήχους.

Αφού τελείωσα την αφήγηση με χειροκρότησαν και κάποια παιδάκια μου ζήτησαν να ξαναδιαβάσω το παραμύθι γιατί δεν είχαν προλάβει να σκεφτούν. Το ξαναδιάβασα πάλι αργά και όταν τελείωσα ξεκίνησαν όλα μαζί να μου λένε σε ποια σημεία του παραμυθιού μπορούμε να βάλουμε ήχους από μουσικά όργανα, πως θα αναπαράγουμε τους ήχους από τα ζώα κ με ποιον τρόπο θα φτιάξουμε ήχους για τη φασαρία που γινόταν στο σπίτι. Έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον και είχαν ωραίες ιδέες και αντιστοίχισαν πολύ σωστά τα μουσικά όργανα που είχα φέρει με κάποια ζώα και τους άλλους ήχους. Είπε το κάθε παιδάκι τις ιδέες του τις καταγράψαμε και χώρισα τα παιδιά σε ομάδες. Όσα παιδάκια μπορούσαν να παίξουν κάποιο μουσικό όργανο έκαναν τους ήχους που είχαμε αποφασίσει ότι θα γίνουν με τα μουσικά όργανα. Όσα παιδάκια δεν ήξεραν να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο, έκαναν τους ήχους που είχαμε αποφασίσει ότι θα γίνουν με τα μέλη του σώματος ή με τη φωνή.

Αφού χώρισα τα παιδιά σε ομάδες, ξεκίνησα να διαβάζω το παραμύθι πιο αργά αυτή τη φορά για να έχουν χρόνο τα παιδιά να κάνουν τους ήχους τους. Με άκουγαν με περισσότερη προσοχή αυτή τη φορά και ήταν ιδιαίτερα ενθουσιασμένα όταν έφτανε η σειρά τους και αφού έπαιζαν τον «ρόλο» τους ένιωθαν περήφανα για το κατόρθωμά τους. Όταν τελείωσε η αφήγηση χειροκρότησαν τους εαυτούς τους και τα ζήτησα να καθίσουν να μου πουν πως τους φάνηκε το παραμύθι που βάλαμε και ήχους. Τους άρεσε πιο πολύ από ότι πριν καθώς δεν ήταν μόνο ακροατές της ιστορίας αλλά έπαιζαν σημαντικό ρόλο μέσα στην αφήγηση. Με αυτό τον τρόπο δεν βαρέθηκαν ούτε λεπτό να ακούνε το παραμύθι, τα κράτησε συγκεντρωμένα και ένιωθαν ότι έκαναν κάτι το σπουδαίο.

Σε όλα τα παραμύθια, αυτό που έκανα αρχικά, ήταν να εξηγήσω αναλυτικά στα παιδιά τι θα κάνουμε. Μιλούσα με ενθουσιασμό και ήταν ιδιαίτερα χαρούμενα γι' αυτήν την καινούρια δραστηριότητα στην οποία θα μπορεί να έχει το κάθε παιδί τον δικό του «ρόλο». Όλα τα παιδάκια είχαν σωστές και ενδιαφέρουσες ιδέες για το πώς θα αναπαράγουμε τους ήχους των ζώων και της φύσης με μουσικά όργανα ή με τα μέλη του σώματος ή τη φωνή τους. Όσα παιδιά γνώριζαν και μπορούσαν να παίξουν κάποιο μουσικό όργανο αναπαρήγαγαν τους ήχους με αυτό, όσα δεν μπορούσαν αναπαρήγαγαν τους ήχους με τη φωνή τους ή με τα μέλη του σώματός τους. Σε κάθε παραμύθι με άκουγαν με προσοχή και ανυπομονησία. Όποτε χρειαζόταν σταματούσα και ξαναδιάβαζα το παραμύθι. Στο τέλος κάθε αφήγησης υπήρχε μεγάλος ενθουσιασμός από την πλευρά των παιδιών αλλά και από τη δική μου. Τα παιδιά έδειχναν να συνεργάζονται πολύ καλά μεταξύ τους και να βοηθάνε το ένα το άλλο.

«ΗΧΟΙΣΤΟΡΙΕΣ»

Οι ηχοιστορίες είναι πιο σύντομες από τα παραμύθια και συγκεκριμένα οι δύο ηχοιστορίες που θα αναπτύξω στη συνέχεια, μπορούν είτε να εισαχθούν στα παραμύθια, είτε να διδαχθούν ως αυτόνομες μουσικές δραστηριότητες.

ΗΧΟΙΣΤΟΡΙΑ: «Η MATZOPE ΚΑΙ Η MINOPE»³⁷

ΣΤΟΧΟΙ:

- Να αρχίσουν τα παιδιά να αντιλαμβάνονται τη διαφορά ανάμεσα στη μείζονα και την ελάσσονα κλίμακα.
- Να πειραματιστούν στη συνήχηση δυο διαφορετικών μελωδικών γραμμών.
- Να μάθουν να συνεργάζονται και να επικοινωνούν στο πλαίσιο μιας ομάδας.

ΜΕΣΑ – ΥΛΙΚΑ:

- Μελωδικά μουσικά όργανα.

«Η MATZOPE ΚΑΙ Η MINOPE»

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν δύο κλίμακες, η ματζόρε και η μινόρε.

Αρχικά, χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες, την ματζόρε και τη μινόρε.

Εκεί που περπατούσαν, η ματζόρε ήταν πολύ χαρούμενη και ήταν περιτριγυρισμένη από διέσεις

³⁷ Η συγκεκριμένη ηχοιστορία απευθύνεται σε λίγο μεγαλύτερα παιδιά, από έξι ετών και πάνω, γιατί περιέχει στοιχεία αρμονίας και τονικότητας που μόνο τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να διακρίνουν. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι δεν μπορούν μικρότερα παιδιά να λάβουν μέρος καθώς μέσα από τη διαδικασία της συμμετοχής και μόνο τα παιδιά νιώθουν ευχάριστα.

Σε αυτό το σημείο η ομάδα της ματζόρε παίζει απλές μικρές παιδικές μελωδίες πάνω σε μια ματζόρε κλίμακα

Ενώ η μινόρε που την ακολουθούσαν οι υφέσεις ήταν πολύ λυπημένη.

Εδώ η ομάδα της μινόρε παίζει απλές μικρές παιδικές μελωδίες πάνω σε μια μινόρε κλίμακα

Στο δρόμο που πήγαιναν τραγουδούσε μια η ματζόρε χαρούμενους σκοπούς και μια η μινόρε λυπημένους και διαφωνούσαν για το ποια μπορεί να βγάλει πιο ωραίους ήχους.

Επειδή δεν έβγαζαν άκρη μόνοι τους, φώναζαν τις νότες και άρχισαν να βγάζουν διάφορους ήχους ώστε να τις εντυπωσιάσουν.

Και οι δύο ομάδες παίζουν ταυτόχρονα διάφορες μελωδίες

Οι νότες όμως δεν μπορούσαν να κάνουν καμία διάκριση καθώς και οι δυο κλίμακες ήταν τόσο διαφορετικές και εξίσου καλές.

Τότε, κατάλαβαν οι δύο κλίμακες ότι είναι ξεχωριστές και ότι δεν χρειάζεται να αποδείξουν ποια είναι η καλύτερη καθώς η κάθε μια είναι μοναδική και με διαφορετικό άκουσμα.

ΗΧΟΙΣΤΟΡΙΑ: «ΜΙΑ ΒΟΛΤΑ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ»

ΣΤΟΧΟΙ:

- Τα παιδιά να μπορέσουν να αυξομειώνουν την ένταση όταν παίζουν μουσικά όργανα ή όταν συμμετέχουν με τη φωνή τους.
- Να νιώσουν χαρά για τη μουσική μέσα από την ηχοιστορία.

ΜΕΣΑ – ΥΛΙΚΑ:

- Κρουστά μουσικά όργανα.

«ΜΙΑ ΒΟΛΤΑ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ»

Μια φορά κι έναν καιρό, σ' ένα όμορφο δάσος ήταν μια παρέα μικρών ζώων.

Το κάθε παιδί διαλέγει το ζώο που θα ήθελε να είναι και σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του κάθε ζώου (αν για παράδειγμα είναι μεγάλο ή μικρό το ζώο) τα παιδάκια το αναπαριστούν σε διάφορες στάσεις σώματος. Επίσης όσα παιδάκια το επιθυμούν μπορούν να κρατάνε και απλά μουσικά όργανα, ιδιόφωνα και κρουστά κυρίως, και να συμμετέχουν στην πλοκή της ηχοιστορίας.

Εκεί που πήγαιναν βόλτα στο λιβάδι, έξω από το δάσος, άρχισε να τους δροσίζει ένα ελαφρύ αεράκι.

Στο σημείο αυτό όσα παιδιά δεν κρατάνε μουσικά όργανα φυσάνε με το στόμα σιγά για να αναπαραστήσουν το φύσημα του αέρα και όσα παιδιά κρατάνε κρουστά μουσικά όργανα τρίβουν απαλά τη μεμβράνη των οργάνων.

Βγαίνοντας όμως από το δάσος, το αεράκι έγινε δυνατός άνεμος.

Και στο σημείο αυτό αντίστοιχα φυσάνε με το στόμα πιο δυνατά ή πιο δυνατό τρίψιμο παλάμης στη μεμβράνη.

Αφού έπαιξαν και τραγούδησαν, πήραν το δρόμο της επιστροφής. Ξαφνικά όμως συννέφιασε κι άρχισαν να πέφτουν οι πρώτες ψιχάλες

Αργό χτύπημα δαχτύλων πάνω στη μεμβράνη.

Τα ζώακια συνέχισαν το δρόμο τους αλλά οι ψιχάλες έγιναν δυνατή βροχή. Η μικρή παρέα άρχισε να τρέχει...

Όσα παιδιά δεν έχουν μουσικά όργανα χτυπάνε τα πόδια τους στο έδαφος και όσα παιδιά έχουν όργανα χτυπάνε δυνατά τα κρουστά.

Αφού έφτασαν όμως στο δάσος και στα σπίτια τους, η βροχή σταμάτησε, βγήκε ήλιος λαμπερός και ουράνιο τόξο!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα παραμύθια αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της διδασκαλίας στα νήπια. Η εξέχουσα αυτή θέση τους, είναι λόγω της συμβολής τους στην ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων που προωθούν όχι μόνο τη φιλιαναγνωσία και την καλλιέργεια της γλώσσας αλλά και τη δημιουργικότητα των παιδιών.

Η ένταξη του παραμυθιού και των ηχοιστοριών ως αυτόνομες μουσικές δραστηριότητες στη δημιουργική απασχόληση παιδιών, αποδεικνύεται από τις αντιδράσεις των παιδιών, ένας ιδανικός τρόπος να λειτουργήσουν ως μέσο για τη νοητική και καλλιτεχνική τους ανάπτυξη. Η αναγόρευση της μουσικής ως δομικό στοιχείο των παραμυθιών και των ηχοιστοριών, σε ένα ολοκληρωμένο εργαλείο μάθησης και εκπαίδευσης, δεν στοχεύει μονάχα στην αισθητική ανάπτυξη των παιδιών αλλά εναρμονίζεται και με τις σύγχρονες εκπαιδευτικές τάσεις. Μέσα από το διαθεματικό τρόπο προσέγγισης και την ομαδοσυνεργατικότητα η μουσική αποτελεί από μόνη της ένα αυτόνομο πρόγραμμα σπουδών το οποίο έχει πολυεπίπεδη εφαρμογή.

Τα παραμύθια, ως μορφή λαϊκής τέχνης έχουν αποδειχτεί ικανά όχι μόνο να ευχαριστήσουν τα παιδιά αλλά και να τα διαπαιδαγωγήσουν καθώς εμπεριέχουν συμπυκνωμένες γνώσεις και εμπειρίες οι οποίες δεν είναι απαραίτητα σύγχρονες αλλά αφορούν και το παρελθόν. Οι μύθοι του Αισώπου οι οποίοι έχουν αρκετές αναφορές στα ζώα, τα παραμύθια που αναφέρονται σε προηγούμενες εποχές, σε κάστρα, σε βασιλιάδες και βασίλισσες εκτός από τη διαχρονικότητα που έχουν ακόμη και σήμερα, αναπτύσσουν και την αναγνώριση μιας ιστορικής πραγματικότητας από τα παιδιά. Δίνουν την αίσθηση της διαχρονικότητας και της συνέχειας στη δημιουργία της τέχνης και εντάσσουν τα παιδιά μέσα σ' αυτό το κλίμα.

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που ευνοεί την ευρύτερη ανάπτυξη του παιδιού είναι η άμεση δράση του παιδιού στην εκάστοτε μουσική δραστηριότητα. Σε όλα τα μουσικά παραμύθια και τις ηχοιστορίες που υπάρχουν

στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας μου, τα παιδιά δεν παρουσιάζονται ως παθητικοί ακροατές αλλά παροτρύνονται να συμμετάσχουν ενεργά με κάθε τρόπο και όπως το κάθε ένα μπορεί. Η συμμετοχή των παιδιών είναι βιωματική. Οι δραστηριότητες δεν απαιτούν από τα παιδιά μεγάλη προσπάθεια στη διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων ώστε να απογοητευτούν και να πιστέψουν ότι δεν μπορούν να συμμετέχουν. Κάθε παιδί έχει το δικό του ρόλο και έχει συμφωνηθεί από πριν ο τρόπος δράσης του. Επίσης ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να μοιράσει σωστά τα καθήκοντα που έχει το κάθε παιδί σύμφωνα με τις σωματικές και ηλικιακές – νοητικές δυνατότητες του κάθε παιδιού.

Με μεγάλη χαρά διαπίστωσα ότι πολλοί από τους αρχικούς μου στόχους επιτεύχθηκαν μετά το πέρας των δραστηριοτήτων. Τα παιδιά τα οποία συμμετείχαν στις πειραματικές μου δραστηριότητες πέρασαν ευχάριστα το χρόνο τους, έμαθαν πράγματα από τις ιστορίες και με μεγάλη έκπληξη διαπίστωσα ότι σταδιακά στην πορεία της κάθε δραστηριότητας απέκτησαν μια αυτοπειθαρχία στην εκτέλεση του «ρόλου» τους. Το κάθε παραμύθι και η κάθε ηχοιστορία έχουν κρυμμένο ένα ηθικό δίδαγμα το οποίο έχει εγγραφεί στη μνήμη τους και με κάποιο τρόπο θα αποκαλυφθεί στην πορεία της ζωής τους. Η περίοδος από τα τρία μέχρι και τα επτά έτη είναι πολύ σημαντική στην εκπαίδευση. Τότε είναι η καταλληλότερη περίοδος όπου καλλιεργούνται και αναπτύσσονται οι δημιουργικές και εκφραστικές ικανότητες των παιδιών και η διαδικασία αυτή έχει πολύ μεγάλη σημασία και στη μελλοντική δεκτικότητα των παιδιών στην τέχνη γενικά.

Για να «ζωντανέψει» ένα παραμύθι και να παρεισφρήσει στα «άδυτα» της παιδικής ψυχολογίας, πρέπει η παρουσίασή του να γίνει με έντεχνο και περίτεχνο τρόπο. Μια εξέλιξη του παραμυθιού που περιλαμβάνει τις ηχοιστορίες που προανέφερα είναι το ψηφιακό παραμύθι. Το ψηφιακό παραμύθι είναι μια σύγχρονη μορφή του κλασσικού, εκφρασμένου μέσα από τη βοήθεια των μέσων τεχνολογίας και επικοινωνίας και όλων των δυνατοτήτων που μας προσφέρουν τα ψηφιακά μέσα (ψηφιακός ήχος, ψηφιακή εικόνα, μουσικά όργανα στην κορύφωση και εξέλιξη της ιστορίας)

Η δυναμική εξέλιξη των ΤΠΕ (Τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών) και η καθολική, εγκάρσια συμβολή τους σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας δε μπορούν ν' αφήσουν ανεπηρέαστες τις δράσεις των

εκπαιδευτικών προς αυτή την κατεύθυνση. Οι διεθνείς έρευνες με την εισαγωγή των οπτικοακουστικών μέσων αλλά και τα πειράματα ένταξης μουσικών οργάνων έδειξαν ότι έχουν θετικά αποτελέσματα. Η «ενσάρκωση» των παραμυθιών και η χρήση μουσικών οργάνων συντελεί προς αυτή την κατεύθυνση. Μπορούμε να πούμε πως προωθούν την κοινωνικοποίηση, την αυτοπεποίθηση, την αυτοαντίληψη, την αυτοεκτίμηση, την αυτονομία, τη συνεργασία, τον σεβασμό, βελτιώνουν δηλαδή δεξιότητες ψυχοκινητικές, κοινωνικοσυναισθηματικές, γλωσσικές και γνωστικές. Συγκεκριμένα, τα παιδιά εξερευνούν τον κόσμο του παραμυθιού, εντάσσονται σ' αυτόν, πειραματίζονται με ήχους, ιντριγκάρονται, υπό τον ήχο των οργάνων που προοικονομούν την έκβαση της ιστορίας αλλά και την ψυχοσύνθεση του ήρωα.

Επιβάλλεται η χρησιμοποίηση ηχοιστοριών σε χρόνο ισότιμο αυτού που αφιερώνεται για άλλες δραστηριότητες. Μπορούν πλέον, να συνθέτουν τους δικούς τους ήχους, να εκφράζουν ανάλογα τα συναισθήματά τους, να πειραματίζονται.

Θα μπορούσαμε να κατηγοριοποιήσουμε τα οφέλη σε τρεις βασικούς τομείς ανάπτυξης: Τον γνωστικό, το μουσικό και κοινωνικοσυναισθηματικό τομέα.

Γνωστική ανάπτυξη: Μέσα από τις ιστορίες, που μπορεί να έχουν αλληγορικό χαρακτήρα, το παιδί έρχεται σε επαφή με καθημερινά πράγματα και σχέσεις διαπροσωπικές, είτε αυτές διαδραματίζονται και είναι ανάμεσα σε ανθρώπους είτε συμβολικά με ομιλίες ζώων. Βέβαια, μαθαίνει και είναι σε θέση να διαχωρίζει το καλό και το κακό, να κρίνει ποιος έσφαλε ή ποιος πρέπει να δικαιωθεί. Δημιουργεί δηλαδή αντίληψη και καλλιεργεί αφαιρετική κριτική σκέψη, δεξιότητες όπως η παρατηρητικότητα, η αντίληψη και η προσοχή.

Μουσική ανάπτυξη: Το παιδί αναπαράγοντας ήχους ανάλογα την έκβαση του παραμυθιού και τη ροή της ιστορίας, μαθαίνει να χρησιμοποιεί μουσικά όργανα είτε αντικείμενα που παράγουν ήχο. Είναι σε θέση να τα διαχωρίζει, να τα επιλέγει και τα χρησιμοποιεί περίτεχνα θέλοντας να εντείνει την αγωνία, τη δράση ή τη δραματικότητα.

Κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη: Μέσα από την έρευνα ήταν αξιοσημείωτη η διάθεση των παιδιών για ομαδική εργασία, ανάληψη ευθυνών και ηγετικών ρόλων. Προσπαθούσαν να εκφράσουν την άποψή τους, να την

τεκμηριώσουν, να εξηγήσουν γιατί την προτιμούν έναντι άλλων και πως μπορεί να αξιοποιηθεί σωστά στην ιστορία.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής των μουσικών παραμυθιών και των ηχοιστοριών καταδεικνύουν ότι κερδίζει τα παιδιά, ενώ παράλληλα τα ωθεί σε επόμενο χρόνο σε περισσότερες δραστηριότητες με αυτά σε πρωταγωνιστικό ρόλο. Επίσης, καταγράφεται η ενθουσιώδης αποδοχή και η κατ' εξακολούθηση απασχόληση με τα μουσικά παραμύθια και τις ηχοιστορίες με στόχο την εκ νέου ακρόαση όλου του παραμυθιού. Κατ' επέκταση σημειώνεται η ευχάριστη ενασχόλησή τους στο πλαίσιο μιας δραστηριότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αντωνακάκης Δημήτρης, Χιωτάκη Ειρήνη, *Μουσική Παιδαγωγική, διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*, Αθήνα 2007.

Ανδρούτσος Π. Πολύβιος, *Μέθοδοι διδασκαλίας της μουσικής, παρουσίαση και κριτική θεώρηση των μεθόδων Orff και Dalcroze*, Αθήνα 2004.

Βελέτα- Βασιλειάδη Μαρία, *Ένα σακούλι παραμύθια Νο 1*, Αθήνα 1991.

Λαουτάρη- Γκριτζάλα Άννα, *Ιστορίες- θρύλοι και παραμύθια*, Σμυρνιωτάκης, Αθήνα 1993.

Κυριακίζίδου Παναγιώτα, *Τα μουσικά σχολεία στην Ελλάδα. Θεσμικό πλαίσιο και σχολική πραγματικότητα*, Θεσσαλονίκη 1998.

Μαρκοπούλου Έφη – Βαρελάς Δημήτρης, *Μουσική: το πιο συναρπαστικό παιχνίδι*, Αθήνα 2001.

Ματθαιοπούλου Δέσποινα, *Μουσικοπονηριές 1*, Αθήνα 2005.

Παπαζαρήs Θανάσης, *Μουσική μάθηση και εκπαίδευση*, Αθήνα 1999.

Παπαθανασίου Μαρία, *Πτυχιακή εργασία με θέμα: Διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση και λογοτεχνία*, Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, Θεσσαλονίκη 2008.

Παπάς Αθανάσιος, *Σύγχρονη πράξη και θεωρία της παιδείας*, Α' τόμος, Αθήνα 2004.

Πολίτης Αλέξης, *Υποσημειώσεις και παραπομπές*, Ηράκλειο 2008.

Πυριωτάκης Ιωάννης, *Εισαγωγή στην παιδαγωγική επιστήμη*, Αθήνα 2000.

Σέργη Λένια, *Δημιουργική μουσική αγωγή για τα παιδιά μας*, Αθήνα 1987.

Σέργη Λένια, Χατζηχάννα Φιλίτσα, *Ένα τραγούδι για κάθε μέρα*, Αθήνα 1998.

Σέργη Λένια, *Θέματα μουσικής και μουσικής παιδαγωγικής*, Αθήνα 1994.

Σέργη Λένια, *Προσχολική Μουσική Αγωγή, Η επίδραση της μουσικής μέσα από τη διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών*, Αθήνα 2003.

Σταυρίδης Γ. Μιχάλης, *Η μουσική στην εκπαίδευση, σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*, Αθήνα 1994.

Τσαφταρίδης Νικόλας, *Μουσική, κίνηση, λόγος, η στοιχειοδομική μουσική στο παιδαγωγικό έργο Orff*, Αθήνα 1997.

Τζανάκης Πέτρος, *Ανοιχτό σχέδιο μαθημάτων μουσικής αγωγής*, Αθήνα 2000.

Χαραλάμπους Ανδρέας, *Μουσική παιδεία*, Αθήνα 1990.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Andersen Hans Christian, *Τα παραμύθια του Άντερσεν*, Αθήνα 2003.

Bellinda, *Το υπναρούδικο ποντικάκι και τα προβατάκια του ύπνου*, Αθήνα 2006.

Chapman H. Laura, *Διδακτική της τέχνης, προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή*, Αθήνα 1993.

Duval Marie, *Οι μουσικοί της Βρέμης*, Αθήνα 2003.

Hargreaves David, *Η αναπτυξιακή ψυχολογία της μουσικής*, μετάφραση: Έφη Μακροπούλου, Αθήνα 2004.

Small Christopher, *Μουσική, κοινωνία, εκπαίδευση*, Αθήνα 1983.

Λεξικά

Παρίσης Ιωάννης, Παρίσης Νικήτας, *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2008.

Επιστημονικά περιοδικά

Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας, Ινστιτούτο Παιδαγωγικών Ερευνών-Μελετών, *Επιστημονικό Βήμα του Δασκάλου*, Αθήνα 2009, τεύχος 11.

Ιστοσελίδες

www.pi-schools.gr

<http://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/10915/2/PapathanasiouPE2008>

<http://gcla.phil.uoa.gr/newfiles/syngrisi16/16.kanatsouli.pdf>

http://www.nissos.gr/e-book/Tsaftaridis_Mousiki_Kinisi_Logos.pdf